

AİLE ÇALIŞTAYI

B y k ehirde Aile Olmak

Sonuç Raporu

3 0 K A S I M 2 0 2 4

İstanbul Aile Vakfı Yayınları Yayın No: 9

İstanbul Kasım 2024

Mizanpaj-Tasarım

Ahmet DUMAN

ISBN

978-605-72048-6-8

Adres: Beylerbeyi Mahallesi, Cennet Camii Yolu Sokak, No:13 Üsküdar/İstanbul

Tel: 0 850 308 3193 / **e-posta:** bilgi@isavak.org

www.istanbulailevakfi.org

DÜZENLEME KURULU

- Prof. Dr. Turgay ŞİRİN
(Düzenleme Kurulu Başkanı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
- Prof. Dr. Necip ŞİMŞEK
(İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörü)
- Dr. İsrail KURALAY
(İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütavelli Heyet Başkanı)
- Erdal CESAR
(İstanbul Ticaret Üniversitesi Genel Sekreteri)
- Recep YETER
(İstanbul Ticaret Üniversitesi Kurumsal İletişim Daire Başkanı)
- Sami YILMAZ
(İstanbul Aile Vakfı Mütavelli Heyet Başkanı)
- Üner KARABIYIK
(İstanbul Aile Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı)
- Emine YILMAZ
(İstanbul Aile Vakfı)
- Serdar ERYILMAZ
(İstanbul Aile Vakfı)
- Mehmet Fatih ÖKE
(İstanbul Aile Vakfı)
- Zekeriya ERDİM
(İstanbul Aile Vakfı)
- Yasir ASLANOĞLU
(İstanbul Aile Vakfı)
- Yaşar ÖZÇELİK
(İstanbul Aile Vakfı)

BİLİM KURULU VE DANIŞMA KURULU (Alfabetik Sıralama)

- Prof. Dr. Emir KAYA
(Ankara Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Mehmet BULUT
(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muhammed Esat ALTINTAŞ
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Mustafa Naci KULA
(Uludağ Üniversitesi, Bursa)
- Prof. Dr. Orhan KOÇAK
(İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Salih İNCİ
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Sami ŞENER
(İstanbul Medipol Üniversitesi)
- Prof. Dr. Sefa SAYGILI
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Süleyman DERİN
(Marmara Üniversitesi, İstanbul)
- Prof. Dr. Süleyman DOĞAN
(Yıldız Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ahmet Hamdi YILDIRIM
(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
- Doç. Dr. Derya DENİZ
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet Sami BAGA
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul)
- Doç. Dr. Nigar TUĞSUZ
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Adem ERGÜL
(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Ahu Paköz TÜRKELİ
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Baylak GÜNGÖR
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Cafer Talha ŞEKER
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Melike GÜNYÜZ
(İbni Haldun Üniversitesi, İstanbul)
- Dr. Öğr. Üyesi Melike İLERİSOY
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Meral HALİSDEMİR
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Orkun Osman BİLGİVAR
(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Ömer Kemal ŞAHİN
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul)
- Dr. Öğr. Üyesi Polat ERDOĞAN
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Roza SÜLEYMANOĞLU
(Doğuş Üniversitesi, İstanbul)
- Dr. Öğr. Üyesi Ülkü AKÇAY
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KUŞ
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- Dr. Kemal TEKĐEN
- Dr. Mustafa MERTER

ÇALIŞTAY SEKRETERYASI

- Ahmet Burak CAN
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)
- Ahmet DUMAN
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)
- Melih DEMİRCİ
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)
- Muhammet İŞ
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)
- Salih BÜYÜKTOPBAŞ
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)
- Süleyman RAMAZANOV
(İstanbul Aile Vakfı, İstanbul)

MODERATÖRLER VE RAPORTÖRLER

Doç. Dr. Nigar TUĞSUZ	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Ahu Paköz TÜRKELİ	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KUŞ	Moderatör
Doç. Dr. Derya Deniz	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Melike İLERİSOY	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Baylak GÜNGÖR	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Cafer Talha ŞEKER	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü AKÇAY	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Meral HALİSDEMİR	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Polat ERDOĞAN	Moderatör
Dr. Öğr. Üyesi Roza SÜLEYMANOĞLU	Moderatör
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN	Moderatör

Hatice Rümeysa BAYRAM	Raportör
Yağmur ÖZEN	Raportör
Nisanur AVCILAR	Raportör
Esra MEYDAN	Raportör
Feyza COŞKUN	Raportör
Şeyma EBULEİL	Raportör
Gamze ANNAK	Raportör
Elif Nur DOĞANLI	Raportör
Zeynep ÇETİN	Raportör
Abdullah Semih ÖZÇAKIR	Raportör
Ahmet ÖZTÜRK	Raportör
Kemal KISA	Raportör
Ozan Ali İhsan ÇELİK	Raportör

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
AÇILIŞ KONUŞMALARI	9
Üner KARABIYIK	11
Prof. Dr. Necip ŞİMŞEK.....	15
Dr. İsrail KURALAY	17
Yücel Arzen HACIOĞULLARI.....	19
Prof. Dr. Ruhi ERSOY.....	21
Dr. Sevim Sayım MADAK.....	27
Davut GÜL	31
AÇILIŞ OTURUMU.....	35
Prof. Dr. Turgay ŞİRİN	37
Dr. Ayhan YASAN	39
1. OTURUM Büyükşehirde Aile İlişkileri ve Sosyal Dinamikler.....	45
A. Aile İçi İletişim, Değerler ve Teknoloji.....	47
1. Mevcut Durum Değerlendirme.....	47
2. Çözüm Önerileri.....	48
B. Çocuk, Genç, Eğitim ve Ebeveynlik.....	51
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	51
2. Çözüm Önerileri.....	53
C. Yaşlılık ve Kuşaklararası İletişim.....	57
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	57
2. Çözüm Önerileri.....	59
D. Sosyal Destek Mekanizmaları ve Toplumsal Dinamikler.....	61
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	61
2. Çözüm Önerileri.....	62
2. OTURUM Büyükşehirde Ailenin Sosyoekonomik Koşulları	65
A. Konut Alanları, Mimari ve Çevresel Faktörler	67
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	67
2. Çözüm Önerileri.....	71

B. Çalışma Hayatı, Ekonomik Zorluklar ve İş-Aile Dengesi	75
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	75
2. Çözüm Önerileri	78
C. Demografi, Nüfus, Göç ve Aile Yapısı	81
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	81
2. Çözüm Önerileri	84
D. Sosyal Hizmetlere Erişim ve Aile Refahı	87
1. Mevcut Durum Değerlendirmesi	87
2. Çözüm Önerileri	89
SONUÇ BİLDİRİSİ	93
KATILIMCILAR	101
ÇALIŞTAYDAN KARELER	105

TAKDİM

Toplumsal yapının en temel unsuru olan aile, insanın kimlik inşasından toplumsal dayanışmaya kadar geniş bir perspektifte işlev görmektedir. Ancak küreselleşme, kentleşme ve dijitalleşme süreçlerinin hız kazandığı çağımızda, aile yapısının dönüşümü kaçınılmaz hale gelmiştir. Özellikle büyükşehirlerde, modern yaşamın dinamikleri aile içi iletişimden toplumsal aidiyet duygusuna kadar pek çok alanda yeni meydan okumalar doğurmaktadır. Bu bağlamda, İstanbul Aile Vakfı ve İstanbul Ticaret Üniversitesi iş birliğiyle 30 Kasım 2024 tarihinde düzenlenen “Büyükşehirde Aile Olmak Çalıştayı”, modern dönemde aile olma pratiklerini çok boyutlu bir şekilde ele alarak, alanında önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Çalıştayda, akademisyenler, sivil toplum temsilcileri, iletişim uzmanları, yazarlar, sanatçılar, politika yapıcılar ve davetli tüm seçkin uzmanlar arasında nitelikli bir bilgi alışverişi zemini sunularak, büyükşehirlerdeki aile yapısının karşı karşıya olduğu riskler ve çözüm yolları bilimsel bir çerçevede tartışılmıştır.

Çalıştayda, aile içi iletişimden ebeveynlik modellerine, kuşaklararası etkileşimden, kentleşmenin aile dinamiklerine etkisine kadar geniş bir yelpazede meseleler ele alınmış, kadim aile değerlerinin korunarak modernleşme süreçlerinin olumsuz etkilerini bertaraf etmek üzere kapsamlı öneriler geliştirilmiştir.

Elde edilen bulgular, büyükşehirlerde ailenin sürdürülebilirliğini sağlamak adına atılması gereken adımlara ışık tutmaktadır. Özellikle bireyselleşmenin ve dijitalleşmenin hız kazandığı kentlerde aile bağlarının güçlendirilmesine yönelik politikalar ve sosyal destek mekanizmalarının oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır. Çalıştayı en önemli çıktılarından biri, aileyi yalnızca bir biyolojik birliktelik olarak değil, kültürel aktarımın ve toplumsal dayanışmanın temel taşı olarak ele alan, “sorunun değil çözümün adresi” olarak tanımlayan bütüncül bir bakış açısının geliştirilmesidir.

Sonuç olarak, bu rapor, çalıştayda yürütülen tartışmaların sistematik bir şekilde analiz edilmesiyle oluşturulmuş olup, başta politika yapıcılar, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm paydaşlar için önemli bir referans niteliği taşımadır. Büyükşehirde aile olmanın gerektirdiği dönüşümleri ve bu dönüşümlere yönelik zm önerilerini içeren kapsamlı değerlendirmeler, aile politikalarının geleceğine dair stratejik kararların şekillenmesine katkı sağlayacaktır.

İstanbul Aile Vakfı olarak, bu çalıştayın gerçekleştirilmesine katkı sunan başta İstanbul Ticaret niversitesi olmak üzere tüm katılımcılara ve paydaşlara teşekkürlerimizi sunuyor, elde edilen bilgi ve önerilerin, aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik somut adımlara dönüşmesini temenni ediyoruz.

Prof. Dr. Turgay şirin
alıştay Düzenleme Kurulu Başkanı

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Üner KARABIYIK

İstanbul Aile Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Necip ŞİMŞEK

İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörü

Dr. İsrafil KURALAY

İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

Prof. Dr. Ruhi ERSOY

*MHP Genel Başkan Baş Danışmanı
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi*

Yücel ARZEN

AK Parti İstanbul Milletvekili

Dr. Sevim Sayım MADAK

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı

Davut GÜL

İstanbul Valisi

AÇILIŞ KONUŞMASI

Üner KARABIYIK

İstanbul Aile Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Sivil Toplum Kuruluşlarının Kıymetli Başkanları,
Sayın Rektörlerim,
Sayın Vekillerim,
Sayın Bakanım,
Sayın Valim,
Saygıdeğer Hanımefendiler, Beyefendiler,

Sizleri şahsım ve İstanbul Aile Vakfımız adına saygıyla selamlıyorum. Hoş geldiniz, şeref verdiniz. Bugün buraya Türkiye'nin dört bir tarafından gelen siz değerli katılımcılara ne kadar teşekkür etsek az. Bir millet ve o milletin devleti sizler gibi dertli, azimli, gayretli, münevver evlatlarının omuzlarında yükselir.

Büyükşehirde Aile Olmak Çalıştayımız; milletimizin sahip olduğu şuuru, irfanı, köklü kültürel değerleri nesiller boyu ilelebet yaşatma amacını taşıyor. Modern dünyanın yıkıcı etkilerinin her geçen gün baskın hale geldiği büyükşehir iklimini insanlığın varoluşunu temin edecek bir bahara taşıma çabasının ilk adımı aynı zamanda. Bu adımın atılacağı zeminin tesisi için büyük destek veren İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Ticaret Üniversitesi'ne müteşekkirimiz. Bir özel teşekkürümüz Sayın Sami Yılmaz'ın şahsında İstanbul Aile Vakfı gibi müstesna bir kurumun var olmasını sağlayan mütevelli heyet üyelerimize ve çok kıymetli çalışma arkadaşlarımıza.

Değerli Katılımcılar,

Günümüzde uluslararası sistemin iflas ettiğini, Gazze’de yaşanan soykırımla artık tüm dünya görmüş oldu. Uluslararası sistemin iflas eden kurumlarının başında Birleşmiş Milletler geliyor. İnsanlığa barış getirmekte aciz kalan Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Sistem kültür emperyalizmini, zararlı akımları, cinsiyetsizleştirme projelerini tüm dünyaya yaymakta ise çok mahir.

İşte tüm bu çalkantılı süreçte artık işgal sınırlar üzerinden değil en çok ekranlar üzerinden geliyor ve bizzat çocuklarımızı hedef alıyor. Bu sebeple, bugün yalnızca sınırların nöbetini tutmak yeterli değil; aynı zamanda evlatlarımızın nöbetini tutmamız gereken bir dönemin içindeyiz. “Çocuklarınız için geliyoruz, devleti yıkacağız” diyerek sosyokültürel terörü son hızla yürütüyorlar. Bu zararlı akımlara karşı, sosyokültürel terör faaliyetlerine karşı; yüz elli bin imzalı dilekçemizin siyaset üstü bir yaklaşımla TBMM de gündeme alınmasını, LGBT örgütlerinin kapatılmasını, LGBT propaganda ve dayatmasının yasaklanmasını bekliyoruz.

Değerli Katılımcılar,

Tüm dünyada demografik bir çöküş yaşanıyor. Gelişmekte olan ilk elli ülkenin neredeyse tamamında kadın başına doğum oranları alarm veriyor. Ancak bu tablo içinde tek bir istisna var: İsrail. Bu üzerinde düşünülmesi çalışılması gereken, sebeplerinin bulunması gereken çok önemli bir olgu.

Küresel emperyalizmin, kültür emperyalizminin kurtarılmış bölgeleri olarak düşünülebilecek metropollerin aile hayatı üzerindeki etkilerini çalışmak üzere bugün bir araya geldik. Gençlerimiz evlilik ve çocuk sahibi olmakla ilgili ne düşünüyor? Toplumun tüm kesimlerinin Büyükşehir ve aileye dair meseleleri ve düşünceleri neler? Mutluluk, huzur ve güvenin kaynağı aile ocağında mı, kişisel hayatta mı? Mahalle, çevre, şehir ve ülkeye dair kaygılar neler? Boyutları ne? Dijital teknolojilerin zararları ne boyutta? Bunları ve daha pek çok konuyu anlamak istiyoruz. Bunun için on ikisi Büyükşehir olmak üzere yirmi altı ilimizde beş bine yakın kişiyle bir saha araştırması yapıldı. Araştırma sonuçları her yönüyle analiz ediliyor ve bugün ilk bulguları Şehremini Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı Ayhan Yasan Bey sizlerle paylaşıyor olacak. İstanbul Aile Vakfı’na ve bu çalışmalarla verdikleri destek için Ayhan Bey’in şahsında Şehremini Danışmanlığının tüm ekibine müteşekkirimiz.

Değerli katılımcılar,

Çok büyük bir krizimiz var. Artık kabul etmemiz gereken acı bir gerçek karşımızda. Demografik veriler alarm veriyor, çöküş kapımızda. Geleceğimiz tehlike altında. Bu sadece ülkemizi değil tüm insanlığı yok edecek bir tehdit ve dünya çapında hızla büyüyor. Biz bugünden bu tehdide karşı gereken tedbirleri alırsak geleceğimizi, her şeyi anlamlı kılan nesillerimizi kurtarabiliriz. Bunun için sizlerin bilgisine, tecrübesine, müktesebatına müracaat etmek istedik.

Meseleye dair doğru soruları sormaya, gerçek cevaplar bulmaya ihtiyacımız var.

Tüm dünya genelinde nüfusun ağırlığı metropollere kayarken, Büyükşehirlerin antropolojik kültür kodlarını tasfiye eden, bireyselliği körükleyen iklimi ailelere ne vadediyor?

Sanayi Devrimi ile başlayan şehirleşme dalgası, Dijital Devrim ile hızını ve etkisini artırırken toplumsal bağlar çözülüyor; bu durumda sosyolojinin alanı daralıyor mu, psikolojinin alanını genişliyor mu?

Günümüzde demoklesin kılıcı gibi tepemizde sallanarak bekleyen deprem tehdidine karşı şehirlerimizi dönüştürmeye hazırlandığımız şu günlerde ailelerimizi dönüştürmeden evlerimizi dönüştürebildiğimiz bize özel çözümler ortaya konamaz mı?

Mahalle kültürü yerini site yaşantısına mı bırakıyor? Site yönetimleri sadece aidat toplamaktan mı sorumlu yoksa komşuluk ilişkilerini ihya etmek de sorumlulukları arasında olmalı mı?

Çok nesilli ailelerin büyükşehirlerde yeri yok mu? Bu çalıştay bir mekansal tasarım çözümü ile hem çok nesilli ailelere mahremiyeti gözetten mimari planlar hem site konforunda çağdaş mahalle planlamaları teklif edemez mi?

Yeri gelmişken bu anlamda bir çözümü İstanbul Aile Vakfı için çalışan, nesilleri birbirine “Hayat Bağı” ile kenetleyen bir avam proje ortaya koyan Sayın Adnan Demirtaş’ın şahsında tüm AD Tasarım Mimarlık ekibine huzurlarınızda teşekkür ediyoruz. Bu proje çalıştayımızda ortaya konacak birbirinden kıymetli görüş ve önerilerle olgunlaşacak. Anadolu’daki geleneksel mimarimizin önemli bir unsuru olan ve “Hayat” adıyla anılan bu mekânın, iki daireyi birbirine nasıl bağladığı da söz konusu örnek üzerinden incelenebilir.

Son olarak dikkatinize sunmak istediği hayati bir husus var. Avustralya’da yasa ile gençler sosyal medyadan korunacak. Bizde de benzer bir düzenleme derhal yapılmalı ve yasal düzenlemede 16 yaş sınırı olmalı. Yaptığımız saha araştırması, bunun milletin talebi olduğunu ortaya koyuyor.

Evet sorularımız, meselelerimiz çok. Tüm bu sorulara cevapları olan sizler iyi ki varsınız, iyi ki davetimize icabet ettiniz. Sağ olun, var olun. Sizlerin değerli görüşleri, milletimizin irfanından, medeniyet değerlerimizden beslenen tohumlar olacak, biz bu tohumları yeşerecekleri her yere atmak derdindeyiz. Şahsım ve İstanbul Aile Vakfı adına ilgili tüm kurumlarımıza ve katılımınız için her birinize ayrı ayrı tekrar teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Çalıştığınız hayırlı sonuçlara vesile olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. Necip ŞİMŞEK

İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörü

Sayın Valim,

Saygıdeğer konuklar,

Değerli hocalarım,

Sivil toplum örgütlerimizin ve medya kuruluşlarımızın değerli mensupları ve çok kıymetli misafirler.

Öncelikle yakın bir tarihe kadar üniversitemizde görev alarak bilgi birikimlerini öğrencilerimizle paylaşan değerli Dr. Sevim Sayın Madak Hocamızı üniversitemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı, üniversitemiz mütevelli heyet üyesi Sayın Davut Gülü İstanbul Valimiz olarak üniversitemizi ağırlamaktan onur duyuyoruz. Üniversite olarak mensuplarımızın ve mezunlarımızın ülkemizin ve milletimizin geleceği için önemli görevler üstleniyor olmasının üniversitemiz adına bir gurur kaynağı olduğunu belirtmek istiyorum. Bu vesileyle İstanbul Ticaret Üniversitesi ailesi adına sizlere selam ve saygılarımı sunuyorum.

Üniversitemizin ev sahipliğinde İstanbul Aile Vakfı ve Büyük Aile Platformu iş birliğiyle düzenlenen ve bu yıl Büyükşehir’de aile olmak başlığıyla gerçekleşecek ikinci aile çalıştayına hoş geldiniz. Malumunuzdur ki insan hayatının iki temel dinamiği mevcuttur. Birincisi aile, ikincisi eğitimidir. Esasen bu iki temel dinamiği birbirinden ayrı düşünmek ve değerlendirmek mümkün değildir. Aile ilk eğitimin alındığı, değerlerin ve kültürün nesilden

nesile aktarıldığı en temel kurumdur. Eğitim ise potansiyellerini gerçekleştirmelerinde ve topluma katkı sağlamalarında kritik bir rol oynayan, hayatımızın sonuna dek devam eden bir süreçtir.

Üniversiteler, bu sürecin tepe noktasını temsil eden, ailede ve sonrasında atılan eğitim temelini üzerine fertlerin bilgi ve becerilerini geliştiren, eleştirel düşünme yeteneklerini arttıran ve toplumsal sorunlara çözüm üretebilecek kapasitede fertler yetiştiren en önemli kurumlardır. Bu bakış açısıyla akademik bilgi üretimi perspektifinin yanında sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden İstanbul Ticaret Üniversitemiz, aile, eğitim, ekonomi ve toplumsal hakkı gerektiren tüm alanlarda öncü bir rol üstlenmeyi sürdürmektedir.

Üniversitemiz bünyesinde yer alan Kadın ve Aile Uygulama ve Araştırma Merkezimizin de aralarında bulunduğu on altı farklı uygulama ve araştırma merkezimiz, araştırmalar, projeler, akademik yayınlarının yanı sıra gerçekleştirdiği sempozyumlar ve çalıştaylarla toplumsal katkı noktasında üniversite ile toplum arasına bir köprü görevi üstlenmektedir. Üniversitemiz Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca, Sosyal Hizmetler Merkezi ile Aile Danışmanı Merkezleri vasıtasıyla 2012 yılında uygulamaya geçirilen Aile Danışmanlığı Kurumu için yeterli bilgi ve donanıma sahip aile danışmanları yetiştirmesi amacıyla lisansüstü programlar açmıştır.

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Programımız ile alanında uzman akademisyenlerimizde yetkin danışmanlar olarak yetiştirdiğimiz yüzlerce uzmanımızla toplumsal katkı görevimizi de bir yönüyle yerine getirmeye çalışıyoruz. Bugün gerçekleşecek olan Büyükşehir'de Aile Olmak Çalıştayı'nda moderatör olarak görev yapacak olan üniversitemizin değerli akademisyenlerin de katkısıyla çalıştayımızın yeni araştırmalara ve yayınlara öncülük edeceğine, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirerek somut ve faydalı sonuçlar üreteceğine ve bu emeği karar alıcılara ve uygulayıcılara alternatifler olarak sunacağına inanıyoruz. Sözlerimi tamamlarken İstanbul Ticaret Üniversitesi ailesi adına katılımınızdan ve yapacağınız çalışmalardan dolayı teşekkür ediyoruz. Yeniden hoş sefa geldiniz.

Saygılar sunuyoruz.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Dr. İsrail KURALAY

*İstanbul Ticaret Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanı*

Kıymetli bakanım,

Kıymetli valim,

Değerli rektörlerim, kıymetli hocalarım, İstanbul Aile Vakfı'nın değerli yönetim kurulu üyeleri; Ben de İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyeti adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün, önemli bir başlık altında, burada toplantılar gerçekleştirilecek; tartışmaların ve fikir alışverişinin merkezinde bir çalıştay düzenlenecek. Başlıktan yola çıkarak söyleyebiliriz ki "Büyükşehirde Aile Olmak" zor bir soruya işaret etmektedir. Çalışmaların sonucunda bu zor soruya az da olsa kolay cevaplar çıkacağını ümit etmekteyim.

Şehir medeniyetin ve Medine'nin karşılığıdır. Şehirde medeni insanlar yaşar fakat söz konusu büyükşehir olunca bazı soru işaretleri doğmaktadır. Büyükşehir acaba gerçekten medeniyetin ve Medine'nin karşılığı mı, diye düşünüyorum. Mega kent ölçeğinde duruma baktığımızda, büyük şehirde aile olmanın, medeni olmanın zorlu ve sıkıntılı bir süreç olduğunu düşünüyorum. Ama bizim tarihten, değerlerimizden ve medeniyetimizden gelen hayata dair cevaplarımız var. Kaybettiğimiz cevapları bugün, burada bulup tekrar toplumun önüne getirmemiz gerekmektedir. Bu açıdan içinde bulunduğumuz toplantı ciddi bir öneme sahip. İstanbul Ticaret Üniversitesi olarak böyle bir toplantıya ev sahibi yapmaktan ve de İstanbul Aile Vakfı'yla iş birliği içinde olmaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz. İstanbul Aile Vakfı, elbette benim uzak ve yabancı olduğum bir vakıf değildir.

Bütün yöneticilerini, kurucularını çok yakından tanıyorum. Onlar aynı zamanda arkadaşlarımız, birlikte çalışmalar yürüttüğümüz kardeşlerimizdir. Zor bir soruyla karşı karşıyayız ancak burada bu zor soruyu cevaplayabilecek donanımda ve nitelikte insanlar var. Onlardan doğru cevapların çıkacağını görmekteyim. Ayrıca daha çok akademik çalışmaya ve bilgiye ihtiyacın hasıl olduğunu hissetmekteyim. Bu doğrultuda daha çok veri, doküman ve bilgiye de ihtiyacımız vardır. Dündar Bey'in de mütemadiyen altını ızdığı gibi, dünyada artık nüfusun azalmaktadır, azalması için de bilinçli ve tedbirli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kötü niyetli çalışmaların sonucunda da iyi niyetli taraf rktlmektedir. rkmeden, iyilerin bu tehlikelere karşı daha çok çalışması gerektiğini düşünüyorum.

Bu sebeple bize daha çok iş düşmektedir. Üniversite olarak bundan sonra yapılacak çalışmalarda ev sahipliği yapmak, katkı vermek, iş birliği içinde olmak dahil gereken her noktada, bu çalışmalara destek olacağımızı belirtmek istiyorum.

Tekrar alıştayımızın hayırlara, bereketlere vesile olmasını diliyor; büyükşehirde aile olmaya katkı vermesi temennisiyle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Yücel Arzen HACIOĞULLARI

AK Parti İstanbul Milletvekili

Sayın Bakan Yardımcım,

Kıymetli Protokol,

Fuzûlî şeyler... Büyük şiirimizin ölümsüz ismi, Fuzûlî neden bu mahlası seçmiştir? Kimileri bu soruya saçma bir biçimde şöyle cevap verir: “Kendisinden önceki büyük şairlerin olağanüstü eserlerini görünce, ‘Ben bu kadar fuzuli bir şey yapıyorum,’ demiş.” Böyle bir şey mümkün olabilir mi? Bana kalırsa cevap şudur: Fuzûlî şeyler. Kelimenin birinci anlamı gereksiz, işe yaramaz, hatta atık olabilir. Ancak ikinci anlamı, faziletli şeylerdir. O halde soralım: Gerçekte faziletli olan şeyler fuzuli midir? Tabii ki öyledir.

Çağ, hayatta kalma çağıdır. Ne olursa olsun hayatta kal! Öyle ya, günümüzde bu bir mottodur. Acun Ilıcalı da bu fikri dile getiriyor: “Ne olursa olsun hayatta kal.” Hayatın ilahlaştırıldığı ve her şeyin onun etrafında döndüğü korkunç bir çağda yaşıyoruz. Ancak hayat, ne olursa olsun tercih edilmesi gereken bir şey olmamalı. Çünkü bu anlayış bizi hayvandan ayırmaz. Değil mi? Örneğin, namus... Eğer tek amacınız hayatta kalmaksa, namus fuzuli bir şeydir. Ama ben, fuzuli şeylerle ilgileniyor ve fuzuli işler yapmaya çalışıyorum.

Biz aile olmayı kimden öğrendik? Oğlum Civan için Zeynep’i isterken şöyle bir konuşma yapmıştım: “İnsanlar birleşir, hayvanlar çiftleşir: bir artı bir eşittir bir.” Tarkovski’nin *Nostalji* filminin girişindeki duvarda böyle bir formül yazıyordu. Biz aile olmayı Hz. Adem’den öğrendik.

Haz. Adem'den bize bir başka miras daha kaldı: Tanım yapmak. Ona tüm isimler öğretilmişti. İşte bu nedenle bu yıl, *Divan-ı Lügat-ı Türk*'ün 950. yılıdır. Çok önemli bir eser. Girişinde Kaşgarlı Mahmud'un çizdiği harita olağanüstüdür: Merkeze kendisini koymuş, doğuyu, batıyı, Çin'i ve diğer bölgeleri tanımlayarak bir dünya haritası oluşturmuş. İşte biz de tanımlayarak varlık gösteririz. Haz. Adem'den yalnızca aile olmayı değil, aynı zamanda bu âlemi tanımlayarak var etmeyi öğrendik.

Divan-ı Lügat-ı Türk yalnızca bir sözlük değildir; Türklerin tarih sahnesine çıkışını ve kendilerini tanımlamasını da ifade eder: "Ben varım," diyerek haritayı çizer; "Burası benim, şurası orası," diyerek kendini tanımlar. Bugün ise benzer bir çağdayız.

Türkiye Yüzyılı tam da böyle bir dönemde ortaya çıktı. Dünya, 1945 sonrası kurulan ekonomik, politik ve kültürel düzenlerin karmaşıklığına çözüm üretemiyor. Pandemi, mülteci krizi, Ukrayna ve Gazze gibi olaylar, bu düzenlerin yetersizliğini gözler önüne serdi. İşte tam da böyle bir zamanda, Türkler yalnızca coğrafyaya değil, zamanın kendisine talip olduklarını ifade eden bir kavram ortaya attılar: Türkiye Yüzyılı.

Netanyahu bir açıklamasında, "Sınırları yeniden oluşturacağız," dedi. Belki de söylediği tek doğru şey buydu. Çünkü sınırları çizmek ve silmek mümkündür. Sınırları, Haz. Adem'den öğrendiğimiz yöntemle yeniden çizebiliriz. Bu tarihsel ve varoluşsal güce sahibiz.

Korkmamalıyız. Çünkü kölelerin en çok korktuğu şey, özgürlük düşüncesidir. Köleler, öldürülmekten korkarlar. Haz. Musa'ya da Allah sürekli "La tahaf" (Korkma) demiştir. Belki de Mehmet Akif, bu yüzden İstiklal Marşı'na "Korkma!" diyerek başlamıştır. Biz de korkmadan tanımlamalı, bu gücü kullanmalıyız. Eğer bunu yapamıyorsak, o zaman susmalı ve çekip gitmeliyiz.

Nasıl bir aile? Haz. Adem'in ailesi, Haz. İbrahim'in ailesi. Bizi sürekli kendimize döndürmeye, gerçeğin içine çekmeye çalışıyorlar. Ancak siyaseten her şey, sorunlarla uğraşmak üzerine kurulu. Muhalefet de bizi bu sorunlarla meşgul ediyor: şu sorun, bu sorun, öteki sorun.

Oysa siyaset, fuzuli şeylerle yapılır. Özgürlük ve istiklal gibi kavramları yeniden gündemimize almalıyız. Çünkü bu değerler, bugün fuzuli gibi görünen ama aslında temel olan kavramlardır. Tefekkürün yok sayıldığı, *Survivor* kültürünün yüceltildiği bu çağda, fabrika ayarlarına dönmemiz gerektiğine inanıyorum.

Herkeseye saygılar sunarım.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. Ruhi ERSOY

MHP Genel Başkan Baş Danışmanı

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

Büyük aile buluşmasının akademik toplantıları olan aile çalıştaylarının ikincisinde kıymetli hazirûna hitap etme imkânı buluyorum. Akıllı, bilimi, devleti, siyaseti ve sivil toplumu birleştirerek yürüyen bu müessesenin çok kıymetli olduğunu, uzun soluklu faaliyetler yapmasının yarınlar adına da kıymetinin farkında olduğunu ve her gelen toplantıda katlanarak mesafe aldığını görmekten mutluluk duyuyorum. Hazirûna, her şeyden önce sözlerime başlarken Sayın Genel Başkanımız Devlet Bahçeli Beyefendi'ye selamlarımı ve hürmetlerimi iletiyorum. Sayın Bakanım, Sayın Valim, değerli mütevellî başkanım, değerli hocalarım, bizler bu ortamı yaşayanlar, birazcık kendi öz eleştirimize baktığımızda, Milliyetçi Muhafazakâr Mahalle referans kaynaklarını hep geçmişten alır. Asr-ı saadet özlemiyle dini hayatı, Fatih'in kanunnâmesi, Bilge Kağan'ın, Tuğrul Bey'in, Çağrı Bey'in referanslarıyla tarihi dönemleri esas alır. Oradan hareketle de geleceği inşa etmek adına nesillere sorumluluk yükler. "Yürü, hâlâ ne diye oyunda oynastasın? Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!" diye başlayan şiirler yazan şairlerimizi saygıyla, rahmetle anıyorum.

Tarihi serüvenimiz boyunca edindiğimiz birikimin gereği olarak, insana ve insanca yaşamın ihya ve inşasına odaklandığımız dönemleri anmak, anlamak ve bunları insanlığın yaralarına merhem olacak şekilde günümüze taşımak temel çıkış noktalarımızdandır; bu noktada geçmişimize sırtımızı dayamadan ilerleyemeyiz. Ancak, geçmişimizi bu şekilde referans alırken Tanzimat'la başlayan modernleşme sürecinin fikir ve estetik alanlarımızda yarattığı gerilimi de her zaman yaşamışızdır.

Doğu-Batı arasındaki insan tasavvurumuz ve yetiştireceğimiz nesil meselesi, Tevfik Fikret'in *Haluk'un Amentüsü* gibi erken dönem örneklerle birlikte gündemimizde yer alıyor. Haluk'un Amentüsü bir taraftan nasıl olması gerektiğini Fikret'te görürken, "Asım'ın nesli" kavramıyla Mehmet Akif'te karşılık bulan ve Necip Fazıl'ın "Mehmet'im, sevinin başlar yüksekte" dizeleriyle oğluna seslendiği şiirlerinde de ifadesini bulan bu dertli insanlar, ürk modernleşmesindeki Doğu-Batı gerilimleriyle karşılaşan bu düşünürler ve öncüler, yeni nesilleri yetiştirirken daima geçmişin birikimlerini temel alarak hem bugünü hem de geleceği yorumlamaya ve şekillendirmeye çalıştılar.

Ayrıca, hiçbir engel tanımadan mücadele veren Sayın Arzen'i de alkışlıyorum. Besteleriyle sanatın gücünü insanlığa ders olarak veren ve yazdığı marşlarla yalnızca siyasetle değil, değerleriyle de örnek aldığımız bu değerli büyüğümüz, ağabeyimiz ve hemşerimizdir.

Şimdi, bunların hepsini kabul ettik ve baş tacı yaptık. Söylemlerimiz ve değerlerimiz adına ifade ettiğimiz pek çok konuda, şükürler olsun, muvaffak olduk. "Ayasofya'nın zincirleri kırılacak" denildi; Ayasofya'nın zincirleri kırıldı. Ancak ihya ve inşa etmiş olduğumuz neslin Ayasofya'yla kurduğu gönül bağının durumu nedir, şu an neredeyiz? Yeni bir durumla karşı karşıyayız, arkadaşlar. Bu yeni durum, tarihî referansları alırken günceli (hâli) de kavramakla çözüme kavuşacak bir durum. Düşünürler ve üretenler bu yeni durumu "Endüstri 5.0" ile "Toplum 5.0" olarak tanımlıyor. Yani postmodern ve "post-truth" diye ifade edilen sosyolojik zeminin teknolojiyle bütünleştiği, insan algısının hız-haz dengesinde şekillendiği bir dönemden söz ediyorlar. Hayatı yavaşlatıp içselleştirerek derinleştirmenin ve benim "cihan okuyucu" hocamın divan edebiyatı dersi anlatırken yaşadığı durgunluk ile dinginliği insanlara hissettirebilecek bir zaman artık kalmadı.

Bu dönemde, hız ve haz denkleminde milletimize hizmet olarak sunulan büyük otobanlarda ve güçlü motorlu arabalarda öylesine hızlı gidiyoruz ki, artık Münir Nurettin Bey'i dinleyebileceğimiz bir zaman kalmadı. Peki, hayatı nasıl normalleştireceğiz? Tekrar geriye mi döneceğiz, yoksa zamanın akışı içinde problem olarak gördüğümüz hâli tanımlayacak mıyız? Bu tanımın temelini sosyologlar ve düşünürler, sadece Türk toplumu için değil, modernleşme sürecini bizden önce yaşayıp postmodern ve post-truth döneme geçen diğer toplumlar için de ortaya koydular. Bunlardan biri olan Zygmunt Bauman, *Akışkan Hayat* ve *Akışkan Körlük* adlı eserlerinde mevcut sorunlara fevkalade ışık tutuyor; öyle ki, sanki bizi anlatıyor gibi. Oysa bunlar, benzeri deneyimler yaşamış toplumla-

rın hastalıklarıydı. Bauman, “modernitenin planı, programı ve her şeyi cetvelle ölçen bir anlayışı olduğu; en önemlisi de bir tekne ve pusulaya sahip olup bir yere doğru ilerlediği” görüşünü öne sürerken, “postmodernitenin ise elde sadece bir sal ve kürekle suyun üzerinde kalmaya çalışmaktan öteye gidemediğini, ne yaptığını pek bilmeyen ve savrulan bir hâlde olduğunu” söylüyor. Buna “post-truth” ile gerçekliğin düşüşünü, teknoloji ve iletişim ağlarının sağladığı sanal dünya ile “metaverse”i de eklediğimizde, “böyle bir hâlde ne olur?” sorusuna ulaşıyoruz. Bauman’a göre günümüzün temel sorununda, insanlar sürekli tüketim hâlinde, yoğunluk içinde ve bu döngüde “sürekli ilgi odağı ve görünür olma” arzusunun peşine düşmüş durumdadır.

Şimdi, tüm bunları bir araya getirdiğimizde, bu süreç nasıl işliyor? Dijital dünyanın ve metaverse’ün getirdiği sanal dünya gerçekliğiyle karşı karşıyayız. Metaverse üzerinden dünyanın her yerini dolaşıp her türlü markanın alışverişini yapabiliyoruz; oysa evimizde, belki de patates kızartması yiyerek obezite sorunuyla yüzleşen bir nesille karşı karşıyayız. Buraya kadar olan kısmı kabul ettik. Bundan sonrası için, mevcut durumumuzu tespit etme konusunda bünyemizde ve akademik çevrede çok değerli değerlendirmeler ve birikimler bulunuyor. Artık bu ilmî birikimi, raflardan indirip hizmet ve eyleme dönüştürebilecek politikalar geliştirmeli; ardından bu politikaları uygulayabilecek sivil toplum ve aile gerçekliğiyle buluşturup hakikate dönüştürmeliyiz.

Elbette mütevelli başkanımız, büyükşehirde aile olmanın trajedilerini ve medeni olmakla mevcut hâl arasındaki gerilimi, son derece ironik bir biçimde fevkalade özetledi. Biz de kentteki köylülüğü akademik bir dosya olarak tartıştık; yani zihniyet bağlamında, kentteki köylülük meselesini ve kentin köye taşınmasını, aradaki davranış kalıpları üzerinden değerlendirdik. Şimdiyse kentten köye gelen, kentte uyum sorunu yaşarken köyüne de geri dönemeyen, bu iki durum arasında “batsın bu dünya” diyerek Orhan Gencebay arabeski ve Yeşilçam filmlerini oluşturan uzun bir külliyatın etkisinde kalan bir kesim var. O gecekonduyu gettolaşmaktan kurtarıp TOKİ projeleriyle şehre entegre etmenin fiziksel boyutunu gerçekleştirirken farklı bir tecrübe yaşadık; bu süreçte, değerlerine ait mimariyle onları buluşturma konusunda eksik kalındı. Şimdi ise aile vakfının bu mesele-ye öncülük ederek sunduğu önerileri son derece kıymetli buluyoruz.

Mesele, yalnızca fiziksel koşullardaki ev yaşamı değildir. Millet bahçelerinin yapılması ve halkın yeşille tanışarak ailesiyle sosyalleşme arzusunun hayata geçirilmesi, gerçekten saygıdeğer bir uygulama. Ancak, sanal dünyanın etkisi o kadar büyük ki, parklarda bile

çocukların cep telefonlarını ve tabletlerini ellerinden bırakmadıklarına şahit oluyoruz. Bunu salt bir alışkanlık olarak değerlendirmek mümkün değil.

Parkta ailesi piknik yaparken bir çocuğun hâlâ bilgisayarda ya da telefonda oyun oynaması, ciddi bir sorun olduğunu gösteriyor. Çünkü baba, anne, dede ve nine, “Gel yavrum, biz çocukken çember çevirirdik, topaç oynardık, misket oynardık, seksek oynardık” diyerek o eski oyunları paylaşmak istiyor, ama bu çocuklar o imkânlardan mahrum kalıyor. Neden bu kültürel mekânlar, kent mimarisinde veya millet bahçelerinde yeterince yer bulmuyor? Bu sadece iki salıncak kurup birkaç animasyon göstermeyle çözülecek bir mesele değildir.

Asıl önemli nokta, Üner Bey’in açılış konuşmasında değindiği ve her Ankara’ya girişimizde uzun uzun konuştuğumuz “kentteki köylülük” veya “kentteki köy” dediğimiz olgunun yeni bir boyut kazanması ve site yaşamı meselesidir. Sayın Bakanım, Sayın Valim, Değerli Büyüklerim; bu siteler ve site yönetimleri, basına da sık sık yansıyan güvenlik sorunları ve aidat artışlarıyla gündeme geliyor. Ne yazık ki Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak henüz bu konuda bir yasal düzenleme yapamadık. Dolayısıyla ortada büyük bir boşluk bulunuyor.

Sayın Rektörümüz kamu hukuku alanında çalıştığı için kendisine de ifade ettim; belirli bir sayının üzerinde ailenin yaşadığı siteler için yönetmelikte, “mülk sahibi/malik site yönetimine şu müeyyidelerle yetkilidir” şeklinde hukuki düzenlemeler yapabiliriz. Ancak bu düzenlemeler sırasında, site yönetiminin görevleri yalnızca aidat toplamak, güvenliği sağlamak, peyzaj düzenlemek gibi konularla sınırlı kalmamalı.

Oluşturulan mekânlarda, kültürel aktarımın sağlanabilmesi adına her hafta belirli saatlerde “somut olmayan kültürel miras” pratikleri (örneğin, Hacivat-Karagöz, meddah, Dede Korkut hikâyeleri vb.) uzmanlar aracılığıyla çocuklara tanıtılabilir. Bu içerikler farklı şekillerde planlanabilir. Bunu doğrudan yasal bir zorunluluk hâline getiremesek bile, köyü ve taşrayı çeşitli zorunluluklar nedeniyle şehre taşıdığımız bir gerçek. Biz 2+1, 3+1 TOKİ bloklarında veya bu şekilde tanımlanabilecek dikey mağaralarda yaşıyorsak, her ailenin imkânı olmayabilir ya da çocuklarını sosyalleşme ortamlarına götüremeyebilir. Bu nedenle, söz konusu kültürel etkinlikleri site hizmetleri içerisine dâhil etmek, önemli bir çözüm önerisi olabilir.

Öte yandan, tıpkı sosyal birimlerdeki disiplinler arası toplantı ve bu çalıştayda olduğu

gibi, devlet yönetiminde de artık tek bir bakanlıkla veya tek merkezli bir yönetimle çözülebilecek bir mesele yok. Örneğin, Aile ve Çocuk Bakanlığı'nın tek başına çözmesi mümkün değil; kurumlar arası koordinasyon şart. Her ne kadar bu koordinasyon var olsa da, daha görünür ve daha etkili olması için dertlenerek çalışmamız gerekiyor. Şunu soruyorum: Sayın Valim, Sayın Bakanım, değerli hazirûn, bir il emniyet müdürü veya il jandarma komutanı telefonunu gece kapatabilir mi? Bence kapatamaz; çünkü her an bir asayiş veya vaka sorunu çıkabilir ve müdahale etmek gerekebilir. Keza nöbetçi başhekim de aynı şekilde telefonunu kapatamaz.

Bir ilin Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü, Millî Eğitim Müdürü, Gençlik ve Spor Müdürü ya da müftüsü de tıpkı güvenlik birimlerinde olduğu gibi, "Her an aranabilirim, şehrimde şöyle bir mesele vardır" düşüncesiyle 24 saat esasına göre teyakkuz hâlinde kalabiliyor mu? Kültürel güvenlik ve gelenek aktarımı noktasında da bu heyecanı ve sorumluluk duygusunu diri tutmak zorundayız.

Kato Dağı'na İçişleri Bakanlığı'nın helikopterle indiği ve jandarma komutanıyla operasyon yürüttüğü gün Mecliste bu konuda heyecanla bir konuşma yaptım. Ardından da şunu ekledim: "Şimdi sıra Millî Eğitim Bakanlığında. Hakkârî'de üniversite sınavında derece yapan çocukları tebrik etmeli, zorlu güvenlik şartlarında eğitim veren öğretmenleri ve Millî Eğitim Müdürlerini ziyaret ederek bir toplantı düzenlemeli, bunu da sürdürülebilir hâle getirmeli." Bu, yalnızca bir genel mesele değil; devlet politikası olarak ele alınması gereken bir konudur.

Fakat biz, Haluk'un defterinden Asım'ın nesline ve "Mehmet'im, sevinin başlar yüksekte" diyerek ideal gençliği ihya ve inşa etme mücadelemizi yürütürken, bugün kendi evlatlarımız, torunlarımız ve çocuklarımızla birlikte dijital dünyanın içinde yaşadığımız hayat ve az önce sorduğumuz meselelerle bakınca, bunu yarınlara taşıyacak taşıyıcı kolonlarda ciddi bir sarsıntı olduğunu görüyoruz.

Evet, İstanbul'u olası bir deprem için hazırlamak elbette çok önemli. Ancak, İstanbul'u olası bir sosyal depreme karşı da güçlendirecek, geleceğe taşıyacak yapısal destekler ve denetimlerle aile ve "küçük devletimizi" ihya etmek belki de daha büyük bir öncelik. Çünkü yarın olası felaketlerden, 6 Şubat depremlerinde olduğu gibi, ancak değerlerimiz sayesinde yeniden ayağa kalkabiliriz. Biz bunu savaşlarda ve felaketlerde de yaşadık; yine değerlerimize sarılarak doğrulduk.

Değerlerin yozlaşıp yabancılaştığı bir ortamda, üstelik dışarıdan gelen bir propaganda veya başka bir etki olmaksızın, kendi ellerimizle oluşturduğumuz bu tablo karşısında gece gündüz dertlenmemiz gerekiyor. Dertlenenlere selam olsun. Bu imkânı, bu fırsatı hazırlayan Aile Vakfı başta olmak üzere, ona paydaş olan İstanbul Ticaret Üniversitesi'ne, değerli vakitlerini buraya ayırarak bizlerle birlikte olan ve devletin bu işe sahip çıktığını gösteren Sayın Bakanımıza, kriz yönetimi ve devlet hayatındaki örnek çalışmalarıyla her zaman yürekten alkışladığım ve takip ettiğim İstanbul Valimiz Davut Bey'e, değerli meslektaşlarıma, bilim insanlarına ve tüm misafirlere teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum. Allah'a emanet olun.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Dr. Sevim Sayım MADAK

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı

İstanbul Ticaret Üniversitesi rektörüm,
Saygıdeğer kaymakamımız,
Başkonsolumuz,
Başdanışmanımız,

Hocalarımız ve bugün buradaki çalıştayak katkı sunacak STK'larımızın temsilcileri, İstanbul Aile Vakfı, İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Büyük Aile Platformu'nun iş birliğiyle düzenlenen bu anlamlı çalıştayda sizlerle bir arada bulunmaktan dolayı büyük bir memnuniyet duyduğumu ifade etmek isterim. Aile insanlığın en kadim ve güçlü kurumu olarak fertlerin huzuru, toplumların istikrarı için önemli bir işlem niteliğindedir. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın güçlü liderliğinde ve Sayın Bakanımız Mahinur Özdemir Göktaş'ın riyasetiyle aileyi güçlendirmek ve toplumun temel dinamiklerini korumak adına birçok yenilikçi hizmet modellerini hayata geçirmektedir. Bu çerçevede hazırlanan bir çalışmayı 15 Mayıs 2024'te yayımlamış olduk. *Aileyi Koruma ve Güçlendirme Vizyon Belgesiyle* aileyi güçlendirmek, sosyal riskleri azaltmak ve toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı politikalar geliştirmek adına önemli bir yol haritası sunmaktadır. Ayrıca yeni evlenen çiftlere maddi ve manevi destek sağlamak amacıyla hayata geçirilen gençlik fonu gençlerimize güçlü bir aile yapısı kurmalarını teşvik etmek için de tarihi bir adım niteliğindedir.

Bu çalıştay kapsamında ele alınacak olan başlıklar modern dünyanın hızlı değişimleri karşısında aile kavramının nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları barındırıyor. Örneğin büyükşehirde aile olmak konusu şehirleşmenin getirdiği bireyselleşme ve yalnızlaşma tehditine karşı aile bağlarının nasıl güçlendirebileceğimizi tartışmamız gerektiğini ortaya koyuyor. Türkiye'nin azalan demografik yapısı ise sadece nüfus artışıyla değil, nitelikli ve güçlü aile yapılarıyla sürdürülebilir bir gelecek inşa etmemiz gerektiğini hatırlatıyor. Gençlerin evliliğe karşı bakış açısıyla gençlerimizin evliliğe olan yaklaşımlarını anlamak onlara rehberlik edecek mekanizmaları geliştirmek büyük bir önem taşımaktadır. İşte tam bu noktada gençlik fonu gibi yenilikçi uygulamalar evlilik sürecinde gençlerimizin yanlarında olduğumuzun göstergesidir.

Diğer tarafta madde ve dijital bağımlılık gibi sorunlar aile fertlerini birbirlerinden kopartarak yalnızlaşmayı ve iletişim eksikliğini arttırmaktadır. Bu tehditlere karşı aile içi bağlarını güçlendiren sosyal politikalar ve bağımlılıkla mücadelede kararlı duruş sergilememizi gerekmektedir. Küresel değişim karşısında ebeveynlerin rolleri ve yeni aile profili ile aile içi iletişim ve kuşaklar arası etkileşim gibi konular, geleneksel aile değerlerimizi koruyarak çağın gerekleriyle uyumlu yeni yaklaşımlar geliştirmemizi zorunlu kılmaktadır.

Bugün ebeveynlik geçmişe kıyasla daha ağır bir hale gelmiştir. Ancak köklü medeniyetimiz ve medeniyet değerlerimiz bu süreçte en büyük rehberimiz olmaya devam edecektir. Aile yapısını tehdit eden küresel propagandalara karşı sağlam bir ruh sergilememiz önem arz etmektedir. Özellikle toplum yapımızı zedeleyen yaklaşımlara karşı gençlerimizi bilinçlendirmek ve dini, milli, manevi değerlerle donatmak, geleceğimizi güvence altına almak temel unsurların başında gelmektedir. Yaşlı ulu çınarlarımız toplumumuzun ve hane halkımızın kıymetli hazinelerinden biridir. Yaşlanan nüfusla birlikte yaşlılarımızın karşılaştığı yeni zorluklar da gün yüzüne çıkmaktadır. Kıymetli büyüklerimizin onurlu ve mutlu bir yaşam sürdürmelerini sağlayacak hizmet modelleri geliştirilmesi bizler için bir zorunluluktur. Akran zorbalığı üzerinde bütün şiddet eylemleri gibi çocuklarımızın ve gençlerimizin ruhsal gelişimini tehdit eden olgular karşısında ailelerin bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi hayati önem taşımaktadır. Çocuklarımızın fiziksel, duygusal ve sosyal güvenliğini sağlamak güçlü bir aile yapısıyla mümkündür.

Bu çalıştaydan çıkacak sonuçların Aile Vizyon Belgemizi daha da güçlendirecek öneriler sunması ve aile yapımızın sağlam temeller üzerine inşa edilmesine katkı sağlamasını temenni ediyorum. İstanbul Aile Vakfı'nın gayretli çalışmalarına yakından şahit oluyoruz.

İstanbul Aile Vakfı ve Büyük Aile Platformu’nun yapmış oldukları kıymetli çalışmalar için kendilerini bir kez daha bu vesileyle tebrik ediyor. Bu anlamlı organizasyona katkı sağlayan tüm paydaşlara teşekkür ediyorum. Çalıştayımızın başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum.

Saygılarımla.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Davut GÜL

İstanbul Valisi

Sayın Bakanım,

Sayın milletvekillerim,

Çok kıymetli kaymakamım, değerli hocalarım, hanımefendiler, beyefendiler; sizleri sevgi saygı muhabbetle selamlıyorum.

Öncelikle bizleri bir araya getiren İstanbul Aile Vakfı başta olmak üzere ev sahipliği yapan İstanbul Ticaret Üniversitesi'ne ve katılan her birinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanımızın bir sözü var, “dünya beşten büyüktür” diyor. Sizleri de dinlerken ailenin beşten büyük olduğuna kanaat getirdim. Aile sadece çekirdek aileden ibaret değildir. Bizim bir geniş ailemiz var, akrabalarımız var, mensubu olduğumuz milletimiz var, mensubu olduğumuz milletin kurduğu devletlerimiz var ve bu dünyaya gelme amacımız var. Dolayısıyla da aile sadece kadın ve erkeğin mutluluğu meselesi değildir. O açıdan sizlerin bugün burada bir araya gelmeniz ve şehirleşmeyle birlikte ne yapılabilir, nerede yanlış yapıldı, neyi daha doğru yapabiliriz konularını üniversite çapında değerlendirmeniz çok kıymetlidir.

Benim yirmi dört yıllık meslek hayatımda gördüğüm şey şudur; sorunların en önemli sebeplerinden bir tanesi şehirleşmedir. Biz şehirleşmeyi doğru yapmazsak, tabiri caizse ilk düğmeyi doğru iliklemezsek diğerleri sorun yumağı olarak geliyor. Aile sosyal politikalar, meselenin sonuç kısmıdır. Bizim suç işlemeyi ortadan kaldıran, aileyi bozacak ya da

bozma tehlikesi oluşturacak meseleleri ortadan kaldırmamız lazım. Örneğin İstanbul’da iki bin nüfuslu, üç bin nüfuslu, dört bin nüfuslu apartmanlar ve siteler var. Bu sitelerin nüfusu Anadolu’daki ortalama bir ilçeden daha fazla. Dolayısıyla da burayı ezberlemekle tanımlama şansımız yok.

Aileyi güçlendirmek için ferdi güçlendirmek lazım. Aileyi kim oluşturuyor? Çocuk oluşturuyor. Çocuk çocukluğunu yaşayacak. Kim oluşturuyor? Erkek ve kadın oluşturuyor. Onların kendi kimliğini inşa etmesi lazım. Aile büyüklerimiz, Akrabalarımız oluşturuyor. Dolayısıyla bu site meselesinde özellikle herkesin inandığı gibi yaşayabileceği sosyal donatılara ihtiyaç var. Şunun artık ezberimizden çıkması lazım. “Bir sitede ev alındığında, bu sitenin kuralları vardır ödenilen aidat ile sitenin güvenliği ve peyzaj hizmetleri sağlanır ve site sakinleri kendilerine çizilen çerçevede yaşam sürerler.” Düşüncesini ezberimizden çıkarmalıyız. Bu doğru değildir. Ancak tabiri caizse yanlış yere giden bir trene binmek gibi biz lokomotiften lokomotife koşuyoruz ama trenin gittiği yönü de yeri de değiştiremiyoruz. O açıdan sivil toplumun bu bilinci oluşturması, vatandaşlarımızın bu bilinci paylaşımları önem arz etmektedir. Karar vericilerin hem meclis boyutunda hem belediyeler boyutunda hem de imar boyutunda bunları düzenlenmesi artık bir ihtiyaçtır. İki tercih arasında sıkışıp kaldık; ya bize biçilen bir rolü oynayacağız ya da kendimizi sosyal hayattan çekeceğiz. Bunların ikisi de doğru değil. Bizim kendi kişiliğimiz, kendi kimliğimiz, kendi inançlarımızla sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin içerisinde olmamız gerekmektedir.

Sorunu anlattı, peki biz ne yapıyoruz? İstanbul’un yüz otuz ülkeden daha kalabalık Olağanüstü bir nüfusu var. “Ailemiz İstanbul” projemiz ile her hafta sonu kaymakamlarımız ile bir ilçede on tane evi ziyaret ediyoruz. Ziyaret ettiğimiz bu evler toplumun her kesiminden ailelerin evleridir. Bu ziyaretlerimizde hem devletimizin şefkat elini uzatmaya çalışıyor hem de burada konuştuğumuz meseleleri sohbet havasında onlara anlatıyoruz. Ziyaretlerimizde gördüğümüz nokta şudur ki; problem yaşayan ailelerde ekonomik boyuttan ziyade özellikle mantalite ile ilgili bir problem var. Çocuğun yetiştirme tarzı, eşlerin birbirine karşı davranışları ve özgürlük konularında “Ben asla çalışamam, asla ayaklarımın üzerinde duramam” gibi düşünceler, birçok kişinin potansiyelini gerçekleştirmesinin önüne geçiyor. Ancak istendiğinde, önemli bir kısmının çalışabileceği, kendi ayakları üzerinde durabileceği ve kimseye muhtaç olmadan hayatlarını sürdürebileceği meselelerdir. Bu konu da çocuğa ulaşmanın sonucunda gerçekleştirilebilmektedir.

Dezavantajlı mahallelerde en önemli problemlerden bir tanesi aileler çocuklarının ödevlerine ve derslerine yardımcı olamamasıdır. Bunun sebeplerinden birincisi, ailelerin bilgi birikimi eksikliğinden dolayı yardımcı olamamasıdır; ikincisi, ailelerin vakit ayıramamasıdır; üçüncüsü, ihmal etmeleri veya önemsememeleridir; dördüncüsü ise fiziki şartların uygun olmamasıdır. İlkokul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere ebeveyn veya herhangi bir aile ferdi tarafından ödev ve tekrar yapma hususunda yardımcı olunmazsa okuldan kopma ve akran zorbalığı gibi durumlar ile karşılaşılabilir. Düşünebiliyor musunuz? Ortaokul ikinci veya üçüncü sınıfa giden çocuğun okulu terk etmesinin makul bir sebebi olabilir mi? Bunu ortadan kaldırmak için mahalle ölçeğinde, yürüme mesafesinde ödev evleri açıyoruz. Kamuya ait birimlerde yüz üç adet ödev evi açmış bulunmaktayız. Amacımız bin adet ödev evi açma hedefine ulaşmaktır. Yeni binalar ve büyük kültür merkezleri inşa etmiyoruz. Elli-yüz metrekare büyüklüğünde çocuğun mahalle ölçeğinde yürüyerek gidebileceği, ailenin rahat bir şekilde çocuklarını bize teslim edebileceği, içerisinde kameralarımızın olduğu, güvenli, öğretmenlerimizin rehberlik yaptığı evlerimizde çocuk aracılığıyla anne ve babalara ulaşıyor ve aile güçlendirmek hedefliyoruz. Çocuğun özgüveninin gelişmesine katkı sunmak ve dezavantajlı meseleleri ortadan kaldırmak istiyoruz. Bu hem bağımlılıkla mücadele etmek hem aileyi güçlendirmek hem de çocuğun savrulmasını önlemek açısından oldukça kıymetli. Ayrıca, rehberlik edebilmemiz için de büyük bir öneme sahip. Hangi açıdan bakarsanız bakın, faydalı bir iş.

İkincisi, “Ben Okuyorum, İstanbul Okuyor” kitap okuma projesi ile yüz yılda üç bin okulda toplam kitap altı buçuk milyon kitap biriktirdik. Bu sayıyı iki katına çıkartmak istiyoruz. İlave 6,5 milyon kitap temin ediyoruz. Üç milyonunu geçen sene aldık. Üç buçuk milyonunu da bu sene alacağız. Kütüphane kurmak ve Kitaba erişimi sağlamak kıymetli. Ama temin edilen kitapları okutmamız lazım. Onun için de öğrenciler, öğretmenler, veliler, herkesin kitap okuması gerekmektedir. Arkadaşlarımıza, hemşerilerimize tavsiyemiz şu; her gün yarım saat evin içerisinde ailecek kitap okumamız gerekmektedir. Bu durum aileyi güçlendireceği gibi bir örnek de teşkil eder. Ben maç izleyeyim, tartışma programı izleyeyim, dizi izleyeyim ama çocuk kitap okusun gibi bir durum söz konusu değildir. Bu açıdan bakıldığında bizlerin anne ve baba olmamızdan daha büyük sorumluluğumuz olmamalıdır.

Üçüncüsü, Çocukların bedenlen ve ruhen sağlıklı olmalarını sağlamak amacıyla, her okulumuzda lisanslı faaliyet gösterecek okul spor kulüpleri kurduk. Talep edilen bütün

malzemeleri temin ettik. Lig usulüyle, mümkün olduğunca fazla çocuğun spor yapmasını hedefliyoruz.

Dördüncü olarak öğrenci meclisleri oluşturduk. Sınıflarda, okullarda, ilçelerde ve illerde temsilcilerimiz var. 105.000 sınıfımız bulunuyor ve her sınıfta iki temsilci görevlendirerek toplamda 210.000 çocuğa doğrudan görev ve sorumluluk veriyoruz. Bu süreçte rehberlik edecek öğretmenler ve görev alan öğrencilerle birlikte, 350.000 kişilik geniş bir aile oluşturduk. Amacımız, bu çocukların özgüvenlerini geliştirmeleri, kendilerini ifade edebilmeleri, hayır diyebilmeleri ve merhametli, vicdanlı, milli ve manevi değerlere sahip fertler olarak yetişmeleridir. İmkânlar ölçüsünde bu sorumluluğun her yönüne katkı sunmaya çalışıyoruz.

Son olarak da her okulumuzda müzik sınıfları oluşturuyoruz. İki bin yirmi beş yılı sonuna kadar 800 müzik sınıfı açmayı hedefliyoruz. İsteğimiz çocuğun yeteneğine göre bir enstrüman çalması. Aslında bu noktaları topladığımızda şu sonuca varıyoruz: Herkes kendi çocuğunun kitap okumasını, milli ve manevi değerlere sahip olmasını, yeteneğine göre bir enstrüman çalmasını, spor yapmasını, özgüvenli olmasını ve gerektiğinde hayır diyebilmesini ister. Çoğu zaman şöyle bir durum olur: Allah düşürmesin, herhangi bir mahkûm ailesiyle konuştuğunuzda sıkça “arkadaş kurbanı” ifadesi duyarsınız. Hapishane ziyaretlerinde sırada bekleyenlerin büyük bir kısmı, genellikle bu durumu dile getirir. Böyledir ya da değildir, tartışmayı bir kenara bırakalım; bizim çocuklarımızın kimsenin kurbanı olmaması için hayır diyebilmeleri ve özgüvenlerini geliştirmeleri gerekiyor.

Yaptığınız çalışmaları takip ediyor ve istifade ediyoruz. İstanbul Ticaret Üniversitemizin bu meselenin içerisinde olması çok kıymetli. Aile bakanlarımızın bu işin içerisinde olması çok kıymetli. İstanbul Aile Vakfı olarak yapılması gerekenleri en güzel şekilde hayata geçiriyorsunuz, bunun için teşekkür ediyoruz. Sayın Başkonsolosumuza da ayrıca şükranlarımızı sunuyoruz. Büyük aile dediğimizde, işte böyle bir dayanışma ve birliktelik ortaya çıkıyor. Elimizde sihirli bir değnek yok, ancak herkes üzerine düşeni yaptığında Allah rahmetini ve bereketini mutlaka nasip ediyor. İnşallah sonuçta hepimizin arzu ettiği gibi olur. Ben tekrardan etkinliğimizin hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

AÇILIŞ OTURUMU

Prof. Dr. Turgay ŞİRİN

Akademisyen, Çalıştay Başkanı

Dr. Ayhan YASAN

Şehremini Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Turgay ŞİRİN

Akademisyen, Çalıştay Başkanı

Hepinizi saygıyla, sevgiyle, hürmetle selamlıyorum.

Öncelikle bu anlamlı organizasyonda bizleri yalnız bırakmadığınız için hepinize yürekten teşekkür ediyor; tekrar iyi ki geldiniz, hoş geldiniz diyorum. Sağ olun, var olun.

Dinlemek var etmektir. Sizler dinleyerek hakikaten zor bir şey yapıyorsunuz. Bugün değerli vaktinizi ailenizden ve sevdiklerinizden kısararak bizlere ayırıyorsunuz. Anlamlı çalışmalardan bahsettik, burada anlamlı çalışmalar öbeğindeki anlamlı sıfatı gerçekten önemli. Çünkü hakikaten bugün tarihe not düşeceğimiz bir çalışma yapacağız. Bizlerin görevi eğitilmiş insanlar, akademisyenler, sivil toplum önderleri ve bir birey olarak bilinç sahibi olmaktır. Bu bilinç, Allah-u Teala'nın insanı yeryüzünde halife, vekil sıfatıyla var etmesidir. Bu hilafet görevini yerine getirmek üzere bugün burada bulunuyoruz. Yani bizim yapacağımız sizin değerli fikirlerinizi almak, onu raporlamak, kayda dökmektir. Sonrasında yapılan çalışmaları ilgililere, uygulayıcılara, politika yapıcılara sunmaktır. Bu vazifemizi böylece yerine getirmiş olacağız. Bu açıdan söz uçar yazı kalır kabiliğinden hep birlikte çok değerli bir ürün ortaya koyacağız ve bu çalışmalar, sahada çalışan pek çok insana ışık tutacaktır. Bu vesileyle, akademik çalışmalara hep birlikte katkı sağlamış olacağız. Bu sebeple gerçekleştireceğimiz değerli çalışmaya ev sahipliği yapan İstanbul Ticaret Üniversitesi ve rektörümüz şahsında hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Ayrıca İstanbul Aile Vakfı'nın sekreterinden akademik kuruluna, yönetim kuruluna kadar emeği geçen herkese teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Çalıştay kapsamında temel başlıklarımızı belirlesek de yine sizlerin sunacağı diğer başlıkları da masalarda konuşacağız. Her masada konuşulan konuların altında mevcut durumla ilgili görüşlerinizi, yani durum tespitlerinizi ve daha sonra çözüm önerilerinizi isteyeceğiz. Bu çalıştaya mimariden sanata, spordan gazete ve yayıncılığa kadar akademik camia da dahil pek çok alandan uzmanlarımızı çağırdık. Amacımız alanında uzman kişilerin kendi müktesabatlarını bizlere aktarmasıdır. Bu birikimi bir rapor olarak da yansıtmak istiyoruz. Dolayısıyla bu konulardaki görüşlerinizi özgürce yansıtacağınızı ummaktayız. Moderatörlerimiz süre konusunda ve sizlerin vakti efektif kullanabilmeniz için rehberlik edecekler. Her masada bir moderatörümüz, bir raportörümüz olacak. Raportörlerimiz de sizlerin görüşlerini maddeler halinde rapora yansıtacaklar. Ekranlar sayesinde anlık olarak oluşturulan raporlar görünebilir olmaktadır. Dolayısıyla her masanın bir raporu ortaya çıkacak. Bu iki oturumun sonunda gerçekleşecek olan kapanış oturumunda oluşturulan raporlar masadaki moderatörlerimiz tarafından siz değerli katılımcılara sunulacaktır.

Bütün bu çalıştaydaki yapacağımız oturumlara bir ışık tutması adına İstanbul Aile Vakfı olarak Şehremini Danışmanlık ile birlikte bir saha çalışması gerçekleştirdik. Yirmi beş ilde binlerce insanla görüşmeler yaptık. Bu çalışmanın sonrasında sizin yapacağınız değerlendirmelere bir alt yapı, bir zemin oluşturacağınızı ummaktayız.

Katılımınız ve değerli katkılarınız için içtenlikle teşekkür ediyorum.

Dr. Ayhan YASAN

Şehremini Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı

Kıymetli hazirunu saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

26 ilde, 4202 kişiyle telefonla yapılan bir anket çalışması gerçekleştirdik. TÜİK'in verilerine dayalı örneklem grubu üzerinde çalışıldı. Katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkek; evli-bekar, eğitim durumu ve yaş gibi demografik dağılımlara göre dengelendi. Örneklem grubunun %20'ye yakını sitede, %80'i mahallede yaşıyor. Katılımcıların %57'si kendi evinde, %43'e yakını ise kirada oturuyor.

Çalışmanın amacı; aile, komşu, şehir ve ülke algılarını anlamaktı. İnsanlar kendilerini ailede, yakın çevrelerinde, şehirlerinde ve ülkelerinde nerede konumlandırıyorlar? Bu çalışmalarını yaklaşık 20 yıldır yürütüyoruz ve bu süre zarfında belirli ana temalar oluştu. Örneğin, aile dediğinizde akla huzur, mutluluk ve güven gibi kavramlar geliyor. Çalışmada hem açık uçlu sorular sorduk hem de bu soruların analizlerini yaptık.

Örneğin, "Aile sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna %94,5 oranında "Huzur" cevabı verildi. Ayrıca "Aile güvendir", "Aile mutluluktur" gibi ayrı soruların ortalamalarını da analiz ettik. Bu analizler, bilimsel usullerle yapılıyor ve önemli sonuçlar elde ediliyor.

Ailede, müdahale edebileceğimiz alanlardan müdahale edemeyeceğimiz alanlara doğru ilerledikçe, huzur, mutluluk ve güven algılarında düşüş yaşandığını görüyoruz. Özellikle bekar kadınlarda bu oranlar daha belirgin. Bunun tersine de baktık. Örneğin,

“Ailede kendimi baskı altında hissediyorum”, “Ailede kendimi sıkıntıda görüyorum” veya “Ailemde kaygı duyuyorum” sorularına %78 oranında “Hayır, böyle bir kaygım yok” cevabı verildi.

Komşularla ilgili sorularda da benzer bir tablo görüyoruz. Olumsuz faktörler aile ve komşu algılarında genelde aynı grup altında toplanıyor. Bu faktörler, fertlerin yaşadığı güven sorunları veya sıkıntılardan kaynaklanıyor. Güven, mutluluk gibi kavramlar özde yoğunken, bu kavramlar çevre genişledikçe azalıyor ve kaygı artıyor.

Komşudan sonra şehir algısına baktığımızda, kaygı oranı %67’ye çıkıyor. Ülke algısında ise bu oran %53. Yani kontrol alanlarımız daraldıkça kaygılarımız azalıyor, kontrol dışına çıktıkça kaygılar artıyor.

Aile içinde sorun olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların %72,2’si “Sorun yok” dedi. Ancak %20’si sorun olduğunu belirtti. Sorunlar arasında ekonomik sıkıntılar %40,6 ile ilk sırada yer alıyor. Aile içi iletişim sorunları %13,4 oranında, ebeveyn-çocuk çatışmaları %12,9 oranında ifade edildi.

Büyükşehirde yaşamamanın aileye faydası olduğuna inananların oranı %57,8. Buna karşılık %29,9 oranında “Faydalı değil” diyenler var. Ayrıca fırsat bulursa ailecek başka bir şehirde yaşamak isteyenlerin oranı İstanbul’da %49,7. Başka bir ülkede yaşamak isteyenlerin oranı ise %38,7.

Çocuklar için dijital medyanın zararının faydasından çok olduğunu belirtenlerin oranı %83. Toplum değerlerini aşındırdığı görüşü %80. Gençler için ise faydasının zararından fazla olduğunu düşünenlerin oranı %72.

Son olarak, geçmişte bir Milli Eğitim Bakanlığı çalışmasında, çocuklarda kitap okuma alışkanlığı kazandırma üzerine bir stratejik plan talebiyle karşılaşmıştık. Ancak bu alışkanlığı neden kazandırmak istediklerine dair somut bir gerekçe sunulmamıştı. Politik bir çerçeve olmadığında strateji oluşturmak zordur. Politikaların olmadığı bir yerde strateji üretmek, kaosa neden olabilir. Bu çocuklara mesela Marx’ın Das Kapital’inin Türkçesini okutalım. “Yok, olmasın o kadar,” dediler. “Rabbani’nin şu eserini okutalım.” “O da olmaz.” “Şunu okutalım.” “O da olmaz.” Tamam da, sebebini söylemeden nasıl çözüm üreteceğiz? Mesela bana şunu söyleyebilirsiniz: “Bizim liseyi bitiren öğrencilerimiz dakikada 300 kelime okuyabiliyor. Bunu 600 kelimeye çıkartmak istiyoruz.” Yani okuduğunu anlaması-

nı sağlamak istiyoruz. Bu durumda bir çözüm bulunabilir. Veya diyebilirsiniz ki: “Gençlerimiz, örneğin 500–700 kelimeyle konuşuyor. Biz bunu 3000 kelimeye çıkarmak istiyoruz.” Evet, okuma bunun için bir araçtır ve burada bir strateji geliştirilebilir. Soyutlama yeteneğini artırmak istiyoruz; kavramsallaştırma becerisi gelişsin istiyoruz. Bir sebep olmalı.

Şimdi de gençleri sosyal medyadan uzak tutmak istiyoruz. Bu bir kavram. “Ekran zorbalığı” gibi yeni kavramlar geliyor. Ancak bu kavramların arkasını doldurabilecek güçlü, akademik bir altyapıya, sağlam bir literatüre sahip değiliz. Dolayısıyla hızlı hareket etmenin riski olabilir.

Bunlara baktığımda ben de aynı kanaatteyim: Sosyal medyanın zararları var. Ancak, bu zararların yerine bir alternatif koymamız gerekiyor. Koymak zorunda değiliz ama zararların neler olduğunu bilmeliyiz. Ne tür zararlar var? Örneğin, dezenformasyon. Sosyal medyada dezenformasyon yapıldığını defalarca ispatladık.

Kelimeler bir kez bozulduğunda, yerine yenisini koymak mümkün olmuyor. Örneğin, siyasi terminolojide nation kelimesi millet olarak çevrildi, ama bu doğru bir tercüme değil. “Millet” kelimesi bin yıllık bir terim, ama yanlış kullanımları başımıza sorun açtı. Benzer bir durum burada da ortaya çıkabilir.

Ezberlerle hareket etmenin zararları olabilir. Şimdi eğilimlere bakalım. Likert ölçeğinde, herhangi bir önermeye katılım düzeyi şöyle ifade edilir: 3’ün altı negatif, 2’nin altı şiddetli negatif; 3’ün üzeri pozitif, 4’ün üzeri şiddetli pozitif olarak değerlendirilir.

Sorulara verilen cevaplara baktık. Örneğin: “Ailede huzur, güven, mutluluk var mı?” Aile, komşu, şehir, ülke algılarında bu sıralamaya göre bir düşüş var. Ailede huzur, güven, mutluluk algısı en yüksek. Ancak komşu algısında bu biraz düşüyor. Şehir ve ülke algılarında ise daha belirgin bir düşüş var.

Evli kişilerin aileye dair huzur, mutluluk ve güven algıları diğer gruplardan daha yüksek. Bekâr kişilerde bu algılar daha düşük. Boşanmış kişilerde yaş ortalaması 48. Eşi vefat etmiş kişilerde ise yaş ortalaması 60’larda ve bu grupta da benzer eğilimler görülüyor.

Bekâr kişilerde şehir ve ülke algısı genelde negatif. Bekâr kadınlarda, özellikle ülke algısı daha olumsuz. Aile, genelde bir baskı unsuru olarak görülmüyor ancak şehir ve ülke algılarında negatif eğilim artıyor.

“Başka bir şehirde yaşamak ister misiniz?” sorusuna evliler daha az istekli cevap verirken, bekârlar daha fazla istekli. “Başka bir ülkede yaşamak ister misiniz?” sorusuna ise sadece bekârlar pozitif eğilim gösteriyor.

Bekâr hanımların bu olumsuz tutumlarının protest bir tavır mı olduğu, yoksa mantıklı sebeplere mi dayandığı tartışılması gereken bir konu. Bekâr erkeklerde evlenme eğilimi pozitifken, bekâr kadınlarda negatif. Bu eğilim, kariyer sahibi hanımlarda biraz daha pozitif olsa da genel olarak düşüktür.

“18 yaşını dolduran gençler ailesinden ayrı yaşamalı mı?” sorusuna verilen cevaplar genelde olumsuz. Bekâr kadınlar bu konuda erkeklere göre daha olumsuz eğilim gösteriyorlar.

Konumuz bu değil fakat söylemekte de fayda var LGBT ile ilgili sorularda, genelde tüm gruplar bunu bir tehdit ve dayatma olarak görüyor.

Dijital medyanın toplum değerlerini aşındırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna evliler genelde şiddetli pozitif cevaplar verirken, boşanmış ve eşi vefat etmiş kişilerde benzer bir yaklaşım gözlemleniyor.

Gençler diğer gruplardan ayrışıyor. Dijital medyaya karşı olan tutumları daha pozitif, ancak diğerlerine göre daha toleranslılar. Konu çocuklara geldiğinde ise bu tolerans kayboluyor. Çocuklara dijital medyanın zarar verdiğine dair şiddetli bir algıya sahipler.

Bu çalışmada asıl aradığımız şey evlenme ve çocuk sahibi olma konusuydu. Grupları tanımlamak açısından dikkat çeken bazı noktalar var. Örneğin, birçok iş grubunda erkekler kadınlardan daha yüksek değerlere sahip, ancak memurlarda bu durum farklı. Bekâr kadınlar için kadrolu bir işe sahip olmak, evlenmekten daha önemli hale gelmiş durumda. Üniversitelerde, devlet kurumlarında veya herhangi bir yerde kadrolu bir pozisyon elde etmek, emekliliği güvence altına alabileceği bir yapı oluşturmak, bekâr kadınlar için öncelikli bir konu. Daha önceki çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştı ve burada da bu eğilim gözlemleniyor.

Kariyer sahibi kadınlar ve bekâr erkekler arasında memuriyette bir denge görülüyor. Hatta memuriyette bekâr kadınların oranı erkeklerden daha yüksek. Kadınlar, bu konuda erkeklere göre daha hassas. Aileler de genellikle kızlarını öncelikle devlet memurluğuna, yani geleceğini güvence altına alabilecek bir yapıya yönlendiriyor.

35 yaş altındaki kişilerin evlenme konusundaki zihin haritası incelendiğinde, net bir kararlılık gözlemleniyor. Örneğin: “Aile kuracağım,” “Mutlu ve huzurlu bir hayat kuracağım,” gibi ifadelerle, aile, mutluluk ve huzur net bir şekilde vurgulanıyor. Buna karşın, 35 yaş altı evlenmeyi düşünmeyen kişilerin zihin haritasında, “Hazır hissetmiyorum,” “Ekonomik sebepler,” “Güvensizlik,” “Kariyer istiyorum,” gibi kaygı ve belirsizlik içeren ifadeler öne çıkıyor.

35 yaş üstüne gelindiğinde ise evlenmeyi düşünenlerin zihin haritasında “Kismetse,” “Yalnızlık zor,” “Ekonomi zor,” gibi ifadeler yer alıyor. Ancak burada zihin yapısı daha dağınık. 35 yaş üstü evlenmek istemeyenler ise genellikle, “Evlendim, ayrıldım,” “Artık istemiyorum,” “Ekonomik zor şartlar,” “Eşim vefat etti,” gibi olumsuz sebeplerle bu kararı alıyor.

Kadınların evlenme konusundaki olumlu zihin haritasında, “Hayatı paylaşmak,” “Yuva kurmak,” “Mutlu aile,” “Çocuk,” gibi net ifadeler bulunuyor. Ancak evlenmeyi düşünmeyen kadınlarda, “Kariyer istiyorum,” “Güvensizlik,” “Maddi geçim kaygısı,” gibi nedenler öne çıkıyor. Özellikle 35 yaş üstünde evlenmeyi düşünmeyen kadınlarda, bu duruma öfke eşlik ediyor. Bu öfke, protest bir tavırdan ziyade gelecekle ilgili kaygılardan kaynaklanıyor.

Çocuk isteme konusundaki veriler de oldukça dikkat çekici. Çocuğu olmayan kadınların %53’ü çocuk istemiyor. Buna karşın, çocuğu olmayan erkeklerin %57-%58’i çocuk istiyor. Yaş gruplarına göre bu oranlar değişiyor; 18-24 yaş arasında çocuk isteyen erkeklerin oranı %48 iken, kadınlarda bu oran %26’ya düşüyor. 25-35 yaş grubunda ise erkeklerde %42, kadınlarda %28. Genel olarak kadınların çocuk isteme oranı erkeklere göre daha düşük.

Çocuk isteyenlerin zihin haritasında, “Aile,” “Geniş aile,” “Sevgi,” “Çocuk,” gibi olumlu ifadeler bulunurken, istemeyenlerin zihin haritasında “Zor hayat şartları,” “Maddi kaygı,” “Sorumluluk istemiyorum,” gibi ifadeler öne çıkıyor. 35 yaş üstü fertlerde ise çocuk istemeyenlerin temel gerekçesi, “İmkânsızlık,” “Sağlık sorunları” ve “Yaş uygun değil,” oluyor.

Bu analizler gösteriyor ki çocuk istemeyen fertlerin zihninde, gelecekle ilgili umut yerine mevcut şartları nasıl sürdüreceklerine dair bir kaygı hâkim. Çocuk istemeyen fertlerde, “Maddi geçim kaygısı” ve “Hayatı denkleştirebilme” düşüncesi ön planda.

Bu detaylı analizlerden yüzlerce sayfalık veri elde edildi.

1. OTURUM

BÜYÜKŞEHİRDE AİLE İLİŞKİLERİ VE SOSYAL DİNAMİKLER

A. Aile İçi İletişim, Değerler ve Teknoloji

Aile içi iletişim, fertlerin duygusal bağlarını güçlendiren, değerlerin aktarımını sağlayan ve toplumsal bütünlüğün temelini oluşturan önemli bir unsurdur. Geleneksel kültürel değerler, modernleşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte zayıflarken, dijitalleşmenin etkileri bu iletişim dinamiklerini karmaşıklştırmaktadır. Dijital platformların bilinçsiz kullanımı, aile fertleri arasında yüz yüze iletişimi azaltıp duygusal bağları zayıflatırken, doğru yönlendirme ile bu teknolojiler iletişimi destekleyen güçlü bir araç haline gelebilir. Modern kent yaşamının getirdiği ekonomik kaygılar, hızlı tempo ve bireyselleşme, aile bağlarını koparma riskini artırsa da geleneksel değerlerle modern teknolojiler arasında bir denge kurarak aile yapısını korumak ve iletişim süreçlerini güçlendirmek mümkündür.

1. Mevcut Durum Değerlendirme

- Sağlıklı aile yapısının temel taşı olan açık iletişim, fertlerin duygularını ve düşüncelerini dürüstçe ifade etmelerine olanak tanır. Bu iletişim tarzı, empati geliştirmeyi ve aile bağlarını güçlendirmeyi desteklemektedir. Ancak, “erkekler duygularını belli etmez”, “kadınlar çok konuşur, az şey söyler” gibi toplumsal yargılar bu süreci zorlaştırabilmektedir. Tüm bunlara çözüm olarak geleneksel değerlerin ve iletişim kültürünün korunması, modern kent hayatının zorluklarına rağmen önemli bir gereklilik olarak vurgulanmaktadır.
- Dijitalleşme, aile içi iletişimde çift yönlü bir etkiye sahiptir. Doğru yönlendirme ile dijital imkânlar aile fertleri arasında bilgi paylaşımını ve iletişimi kolaylaştırabilir. Ancak kontrolsüz kullanım, fertlerin yüz yüze ilişkilerini zayıflatmakta, yalnızlık ve duygusal kopukluklara neden olmaktadır. Çocuklar ve gençler, dijital dünyada zaman geçirirken aile bağlarından uzaklaşmakta, sorumluluk bilincini kaybetmekte ve kimlik krizi yaşamaktadır.
- Medyanın ve dizilerin içerikleri, toplumsal değerleri olumsuz yönde etkilemektedir. Evlilik dışı birliktelikler, kadına yönelik şiddet gibi konular dizilerde sıkça işlenmektedir, bu da toplumu olumsuz etkilemektedir.
- Hızlı kentleşme ve plansız yapılaşma, geniş aile yapılarından çekirdek ailelere geçişe neden olmuştur. Bu süreçte mahalle kültürünün kaybolması ve betonlaşan yaşam alanları, aile bağlarını zayıflatmış ve çocukların sosyal etkileşim alanlarını sınırlamıştır.

- B y k ehirlerde, ekonomik kaygılar ve hızlı yaşam temposu, aile fertlerinin bir arada vakit geçirmesini zorlaştırmakta ve geleneksel değerlerin aktarımını engellemektedir.
- Modernle meyle birlikte fertler arasında empati, sorumluluk bilinci ve değer aktarımı azalmış, kuşaklar arası ba lar zayıflamıştır. Aile içindeki rol karmaşası ve bireyselleşme, aile yapısının temel ta larını a ındırmaktadır.
- Televizyon programları, yazılımlar, bilgisayar yazılımları, film üretimi, kitap üretimi ve üniversitelerdeki akademik çalışmalar gibi birçok alanda içerik üretimi konusunda ciddi bir eksiklik bulunmaktadır. Bu durum, toplumsal ge i im ve ilerleme için bir engel teşkil etmektedir.
- Sosyal medyanın fertlerin üzerinde olumsuz etkileri vardır. İnsanlar geçmişe kıyasla daha fazla şeyi görüp daha fazla talep eder hale gelmiştir. Bu durum, toplumsal beklentileri de i tirmi  ve mutsuzlu u artırmıştır. Sosyal medyada görülen hayat standartlarına ula amamak, aile yapısını ve fertlerin ruhsal dengesini olumsuz etkilemektedir.
- Dijitalleşme,  ocuklar ve gençlerde bağımlılık riskini artırmaktadır. Özellikle kriz durumlarında teknolojiye sığınma eğilimi, dijital bağımlılığı k r kleme tedir. Aile fertlerinin dijital cihazlara aşırı bağımlılığı, fertler arasındaki iletişimi daha da y zeyselle tirmekte ve aile ba larını zayıflatmaktadır.
- G   ve ekonomik kaygılar, büyükşehirlerde aile içi iletişimi olumsuz etkilemektedir. Göç eden aileler, kültürel değerlerini koruma çabası içinde esnek olmayan tutumlar geliştirmekte, bu da iletişim sorunlarını derinle tirmektedir. Özellikle gençlerin sosyal medya ve  evre etkisine hızlıca maruz kalması, aile değerlerine olan ba lılı ı azaltmaktadır.

2.   z m  nerileri

- Aile  yelerinin duygularını açıkça ifade etmelerine olanak sağlayacak eğitimler düzenlenmeli, özellikle erkeklerin duygusal ifadeye yönelmesi teşvik edilmelidir.
- Ailecek bir arada yenen ak am yemekleri ve aile fertlerinin birlikte katılacağı etkinlikler vesilesi ile iletişim ba ları güçlendirilmelidir.

- Haftalık aile kitap okuma etkinlikleri düzenlenerek, fertlerin fikirlerini paylaşması teşvik edilmelidir.
- Aile içindeki iletişim ve öfke kontrolü gibi konularda rehberlik sağlanmalı, ebeveyn tutumlarına yönelik eğitimler evlilik öncesinden itibaren sunulmalıdır.
- Hem ebeveynler hem de çocuklar için dijital okuryazarlık programları oluşturulmalı, medya içeriklerinin doğru kullanımı öğretilmelidir.
- Sosyal medya kullanımını sınırlandıracak aile içi kurallar belirlenmeli ve yaşa uygun içerik filtreleme sistemleri kullanılmalıdır.
- Aile fertlerinin belirli aralıklarla dijital cihaz kullanımına ara vermesi teşvik edilmelidir.
- Eğitici, aile değerlerini destekleyen dijital platformların geliştirilmesi desteklenmelidir.
- Geleneksel ritüeller, dini ve milli bayramlar, masallar, atasözleri ve mutfak kültürü gibi değerlerin genç nesillere aktarılması sağlanmalıdır.
- İmamlar, muhtarlar ve yerel liderlerin öncülüğünde mahalle toplantıları düzenlenerek aile değerlerinin korunması için farkındalık artırılmalıdır.
- Yaşam alanları, fertlerin doğa ile bağlarını koruyacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Çocuklar ve ebeveynler için medya ve finansal okuryazarlık konularında eğitimler verilmelidir.
- Eğitim kademelerinin her aşamasında değerler eğitimi müfredata dahil edilmelidir.
- Anne-babaların çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlayacak rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.
- Devlet ve sivil toplum kuruluşları, dijital ve sosyal medya içeriklerini düzenlemek ve zararlı içerikleri engellemek için çalışmalar yapmalıdır.
- Geleneksel aile oyunları, akıl ve zekâ oyunları gibi faaliyetler yeniden hayata kazandırılarak aile içi etkileşim artırılmalıdır.
- Toplumun dijital dünyadaki tehlikeler hakkında bilinçlenmesini sağlamak için med-

yada ve okullarda uygun içerikler üretilmelidir.

- Dijital ve televizyon içeriklerinin aile değerlerini destekleyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.
- Dijital bağımlılıkla mücadelede ekran yönetimi stratejilerinin ailelere yönelik geliştirilmesi gerekmektedir.
- Teknolojinin tamamen reddedilmesi yerine doğru yönlendirme ile faydalı kullanımı sağlanmalıdır.
- Aile içi iletişimi güçlendirmek ve geleneksel değerleri modern yaşamla uyumlu hale getirmek, toplumsal dayanışma ve kişisel gelişim için hayati öneme sahiptir. Dijitalleşme karşısında bilinçli bir yaklaşım benimsemek ve aile değerlerini yaşatarak genç nesillere aktarmak, sağlıklı aile yapılarının korunmasını sağlayacaktır.

B. Çocuk, Genç, Eğitim ve Ebeveynlik

Günümüz dijital çağında, çocuklar ve gençler fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyen çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Dijital platformlara aşırı maruz kalma, izolasyon, güvenlik riskleri ve bağımlılıklar, büyükşehirlerde güvenli oyun alanlarının eksikliği ile birleşerek gençlerin sağlıklı gelişimini tehdit etmektedir. Modern ebeveynlik anlayışında görülen aşırı korumacılık ve helikopter ebeveynlik yaklaşımları, çocukların bağımsızlık ve sorumluluk duygusunu geliştirmelerini engellerken, eğitim sisteminin bilgi merkezli yapısı insani değerlerin ihmal edilmesine yol açmaktadır. Aile içi iletişim eksikliği ise bağımlılık risklerini artırmakta ve gençlerin sorunlarla baş etme becerilerini zayıflatmaktadır. Bu bölümde, çocuk, genç, eğitim ve ebeveynlik konularının dijitalleşen dünyada karşılaştığı zorluklar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Dijital platformlara aşırı maruz kalan çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Bu maruziyet, izolasyon, güvenlik riskleri, eğitimden uzaklaşma ve zararlı akımlara maruz kalma gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Fakat büyükşehirlerde, çocukların güvenli bir şekilde oyun oynayabileceği alanların eksikliği, onların sosyal hayatlarını dengelemede büyük bir engel oluşturmaktadır. Ev içi aktiviteler, kitap okuma ve dış mekan etkinliklerinin dengeli bir şekilde planlanması, çocukların hem evden hem de sokaktan kopmamasını sağlamalıdır. Aksi takdirde, bu boşluk teknoloji ile doldurularak bağımlılık riskleri artabilir.
- Günümüzde gençlerin çoğunun, sorunlarla baş etme konusunda yeterli bir donanımına sahip olmadıkları gözlenmektedir. Sorunları hayatlarının sonu gibi algılayabilmekte ve bu nedenle çözüm üretmekte zorlanmaktadırlar. Bu durum, kolaycılık ve konfor kültüründen beslenmektedir. Gençlerin bir ideale sahip olmamaları onları yanlış davranışlara karşı savunmasız bırakmaktadır.
- Toplumların dijitalleşmesi, özellikle internetin yaygın kullanımıyla, toplumsal olaylara ve fertlerin davranışlarına önemli etkilerde bulunmaktadır. İnternette yayılan yanlış bilgiler, toplumsal olayların yönlendirilmesine ve hatta trajik sonuçlara yol açabilmektedir. Bu dijitalleşme süreci, mahremiyet kavramını ciddi şekilde etkilemektedir.

Aileler, internet üzerinden paylaşılan içeriklerin gerçeklikten uzak olduğuna ve zarar vermeyeceğine inanmakta ve bu durum mahremiyetin ihlalini kolaylaştırmaktadır. Çocukların özel hayatları, aile içindeki ilişkiler, internet üzerinden herkese açık bir şekilde paylaşılabilmekte ve bu durum mahremiyet sınırlarını esnetmektedir.

- Sabır kavramı, kişinin çocukluk döneminden itibaren kazandığı önemli bir erdemdir. Örneğin, geçmişte bir kız çocuğunun örgüye başlaması ve bitirmesi, sabır yetisini geliştiren bir süreçti. Günümüzde ise sosyal medya, çocukların ve gençlerin dikkatini sürekli olarak farklı konulara yönelterek sabır geliştirme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, evlilikte ve diğer yaşam alanlarında karşılaşılan sorunların çözümünde sabırsız bir tutumun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.
- Modern ebeveynlik anlayışında, aşırı korumacılık ve helikopter ebeveynlik gibi yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Bu tür yaklaşımlar, çocukların kişisel sorumluluk kazanmalarını ve bağımsızlıklarını geliştirmelerini engellemektedir. Özellikle “kutsal çocuk” anlayışı, çocukların özgüven ve sorumluluk bilinci geliştirmelerine mani olmaktadır. Babaların çocuk yetiştirme süreçlerindeki pasif rolleri, annelerin üzerindeki yükü artırırken çocukların sosyal ve psikolojik gelişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Çalışan anneler, özellikle 0-2 yaş arası çocuklarına yeterince zaman ayıramadıkları için, çocuklarda güven duygusunun zayıflamasına ve bu durumun ileride sosyal ve duygusal sorunlara yol açmasına neden olmaktadır.
- Eğitim sistemi, bilgi merkezli bir yapıya odaklanarak insani değerleri ihmal etmektedir. Dijitalleşmenin etkisiyle gençlerin irade gücünü kullanma becerileri zayıflamakta, bu da madde bağımlılığı, kimlik karmaşası ve sosyal beceri eksiklikleri gibi sorunları artırmaktadır. Eğitim sisteminin fertlerin sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Ayrıca, ekonomik kaygılar nedeniyle gençlerin eğitimden kopması ve yapılan yanlış evlilikler, fertlerin sağlıklı bir toplumsal yapıya entegre olmasını zorlaştırmaktadır.
- Geçmişte eğitim sistemi, insanları hayata hazırlayan uygulamalar içeriyordu. Örneğin, ev ekonomisi dersleri kapsamında dikiş dikmek, kitap ciltlemek ya da elektrik devresi yapmak gibi pratik bilgiler öğretilirdi. Bu tür uygulamalar, fertlerin günlük yaşam becerilerini geliştirmesine katkı sağlardı. Ancak günümüzde bu tür dersler ve uygulamalar büyük ölçüde ortadan kalkmış durumdadır. Öyle ki, günümüzde bir

düğmenin dikilmesi ya da basit bir tamirat için profesyonel hizmetlere başvurulması gerekmektedir.

- Madde, dijital ve oyun bağımlılıkları, çocuklar ve gençler arasında yaygınlaşmaktadır. Aile içindeki iletişim eksikliği, bağımlılıkların artmasında kritik bir rol oynamaktadır. Narkotik Suçlarla Mücadele Dairesi'nin yaptığı çalışmalara göre, bağımlı fertlerin %85'i aileleriyle birlikte yaşamaktadır. Bu durum, aile içindeki farkındalık eksikliğinin, bağımlılıkların yayılmasında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Bağımlılıkla mücadelede, ailelerin çocuklarla açık ve sürdürülebilir bir iletişim kurarak, onların bağımlılık risklerinden korunmasını sağlamaları gerekmektedir.
- Büyük şehirlerde çocuklar, sosyal izolasyon, güvenlik tehditleri ve dijital bağımlılık gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Sosyal medya ve dijital platformların kontrolsüz kullanımı, zararlı akımların yayılmasına neden olarak çocukların kimlik arayışlarını ve sağlıklı gelişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Hızlı yaşam temposu ve aile içindeki iletişim eksiklikleri, çocukların yalnızlık duygusunu artırmakta ve onların kötü alışkanlıklara yönelme riskini artırmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

- Dijital bağımlılık başta olmak üzere çeşitli bağımlılık türlerine karşı farkındalık yaratılmalı, fertlerin kendilerini tanıyıp gerçekleştirebilmeleri için psikolojik destek ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır. Aile içindeki aşırı bağımlılık ilişkileri, özellikle annelerin çocuklarına olan bağımlılıkları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve kişisel kimlik geliştirmeleri için destek sağlanmalıdır.
- Çocukların dijital platformlardan uzak, güvenli alanlarda sosyalleşmeleri önemlidir. Sokakların güvenli olmaması, çocukların dışarıda vakit geçirmesini zorlaştırır da, ev içi ve dış mekân aktivitelerinin dengeli bir şekilde planlanması gerekmektedir. Teknoloji bağımlılığını azaltmak adına, çocukların ilgi alanlarına uygun etkinlikler (örneğin, spor, müzik, sanat) sunulmalıdır. Ayrıca, yasaklayıcı tutumlar yerine, çocukların anlayabileceği şekilde çözüm odaklı yaklaşımlar benimsenmelidir.
- Spor, sanat ve sosyal aktivitelerle çocukların dengeli bir gelişim göstermesi desteklenmelidir.

- Eğitim sisteminin, gençleri manevi değerlerle tanıştırmak, ahiret inancı ve ahlaki eğitim gibi temel öğretileri kazandırması önem taşımaktadır. Bu değerler, gençlerin karakter gelişimini destekleyerek zararlı etkilerden korunmalarını sağlayabilir.
- Çocuk bakımına yönelik mevcut destekler, çocuklarına kendi bakan anneleri de kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- Milli Eğitim müfredatının haftalık 45 saat gibi yoğun bir ders yükü oluşturması, çocuklar üzerinde psikolojik baskı yaratmaktadır. Akademik başarıya aşırı odaklanmak yerine, çocukların ilgi alanlarına uygun ve anlamlı bir müfredat geliştirilmelidir. Eğitim sisteminin, sosyal becerileri geliştiren ve kişisel gelişimi destekleyen programlarla dengelenmesi önemlidir.
- Ev hanımları için güvenli sosyal alanların oluşturulması, kadınların toplumsal üretkenliğini artıracaktır. Örneğin, camiler başta olmak üzere, park, kütüphane vb. kamusal alanlarda kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için düzenlenen sosyal projeler, toplumsal dayanışmayı güçlendirebilir. Kadın istihdamını artırmaya yönelik projeler, aile yapısını zedelemekten uygulanmalıdır.
- Meslek okullarının etkinliğinin artırılması ve mesleki eğitimin daha verimli hale getirilmesi gerekmektedir.
- Aile içindeki iletişim güçlendirilerek, düzenli okuma grupları ve toplumsal değerler konusunda bilinçlendirme etkinlikleri yapılabilir. Çocuklar için sosyal desteklerin artırılması, ebeveynlerin aşırı korumacı tutumlarından kaçınması ve çocukların bağımsızlık kazanmalarına fırsat tanınması önemlidir. Ayrıca, akran zorbalığı gibi konularda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi, çocukların sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmesine katkı sağlayacaktır.
- Ebeveynlere yönelik dijital okuryazarlık eğitimleri düzenlenmeli, çocuklar ve gençler için teknoloji kullanımına dair bilinç artırılmalıdır. Dijital bağımlılıkla mücadelede, sosyal etkinlik merkezleri oluşturularak çocukların dijital dünyadan bağımsız bir şekilde sosyalleşmesi sağlanmalıdır. Medya içeriklerinin düzenlenmesi ve daha güvenli hale getirilmesi, çocukları zararlı akımlardan korumada önemli bir adımdır.
- Çalışan anneler için doğum izni süresinin uzatılması, baba eğitimleri gibi destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ebeveynlere yönelik rehberlik

ve danışmanlık hizmetleri sunularak, çocuk yetiştirme süreçlerinde bilinçli adımlar atmaları desteklenmelidir.

- Eğitim sisteminin ve aile içi iletişim dinamiklerinin yeniden yapılandırılması, çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimini destekleyecektir. Fertlerin sosyal ve duygusal becerilerini güçlendiren bir yaklaşım benimsenmeli, ailelerin ve toplumun tüm paydaşlarının ortak bir sorumluluk anlayışıyla hareket etmesi sağlanmalıdır. Toplumun tüm kesimlerine yönelik bilinçlendirme ve destek çalışmaları, fertlerin daha sağlıklı bir aile ve sosyal çevre inşa etmesine katkı sağlayacaktır.

C. Yaşlılık ve Kuşaklararası İletişim

Yaşlıların toplumsal konumu ve kuşaklararası iletişim, modern toplumların karşılaştığı önemli meseleler arasında yer almaktadır. Yaşlıların yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi sorunlarla başa çıkabilmesi için empati geliştirmek ve onların bilgi ve tecrübelerinden faydalanmak büyük önem taşır. Ancak, günümüzde yaşlılar sıklıkla toplumda bir yük olarak algılanmakta ve bu durum, onların sosyal hayata katılımını zorlaştırmaktadır. Oysa yaşlılar hem maddi hem de manevi açıdan topluma değer katan fertlerdir. Bu bağlamda, yaşlıların topluma entegrasyonunu destekleyecek politikalar ve sosyal projeler geliştirilmelidir. Ayrıca, gençlerin yaşlılara karşı empati geliştirmesi ve kuşaklararası iletişimin güçlendirilmesi, toplumsal dayanışmayı artıracak ve kültürel sürekliliği sağlayacaktır. Dijitalleşmenin getirdiği zorluklara rağmen, teknoloji kullanımı ve sosyal faaliyetler aracılığıyla kuşaklararası bağların güçlendirilmesi mümkündür. Bu süreçte, biyolojik ve kültürel aktarımın etkileri de göz önünde bulundurularak, nesiller arası değer aktarımının önemi vurgulanmalıdır.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Yaşlıların yalnızlıkları ve topluma katkılarının anlaşılması için empati geliştirmek kritik bir öneme sahiptir. Kendi yaşlanma sürecimizi düşünerek ve yaşlıların geçmişini anlayarak bu empati güçlendirilebilir. Ancak, günümüzde yaşlıların, toplum içinde bir yük veya engel olarak görülmekte, bu da onların sosyal hayatla bağlarını zayıflatmaktadır.
- Biyolojik ve kültürel aktarımın fert düzeyindeki etkileri, nesiller arası değer aktarımını etkilemektedir.
- *Bulut kapitalizm* dönemi ile insanların dijitalleşmenin etkisiyle fiziksel ortamlardan uzaklaşarak tamamen dijital ortamlarda faaliyet gösterdiği belirtilmiştir. Bu durum, fertleri dijital vatandaşlık bilinci geliştirmeye yönlendirmektedir.
- Dijitalleşme, toplumsal bağların zayıflamasına yol açarken aile içi iletişimde de ciddi kopukluklar yaratmaktadır.
- LGBT Propaganda ve Dayatması ve *transgender ideolojisi*, genç nesillerin kimlik arayışını etkileyerek geleneksel değerlerden uzaklaşmaya neden olmaktadır. Bu tür etkiler, toplumda değerlerin erozyonuna yol açabilmektedir.

- Modern toplumlarda, büyükşehir yaşamının getirdiği hızlı tempo ve bireyselleşme, kuşaklar arası iletişimi zayıflatmıştır. Geçmişte büyük ebeveynler, aile içindeki sorunların çözümünde bir rehber veya “ombudsman” rolü üstlenirken, bu rol günümüzde kaybolmaktadır. Teknoloji kullanımındaki farklılıklar, nesiller arasında iletişim sorunlarını derinleştirirken, dijitalleşme yaşlıların toplumla etkileşim kurmasını zorlaştırmaktadır.
- Büyük aile yapısının yerini çekirdek aileye bırakmasıyla, aile üyelerinin birbirine olan desteği azalmış, yaşlı ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar daha zorlayıcı hale gelmiştir. Ekonomik kaygılar ve iş temposu, aile fertlerinin bu sorumlulukları paylaşmasını zorlaştırmakta, profesyonel bakım hizmetlerine duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Ancak, bu hizmetlerin maliyeti, birçok aile için erişilebilir değildir ve yaşlı bakımında yük genellikle kadınlara düşmektedir. Bu durum, kadınların evlilik ilişkilerini ve işgücüne katılımlarını olumsuz etkileyebilmektedir.
- Gençlerin yaşlıları ötekileştirmesi ve onlara karşı empati eksikliği, toplumsal bağları zayıflatmaktadır. Sosyal medya, gençlerin davranışlarını şekillendiren önemli bir araç haline gelirken, yanlış yönlendirmelere de neden olmaktadır. Zorbalık, siber zorbalık ve sosyal medyada geçirilen zamanın artması hem gençleri yalnızlaştırmakta hem de yaşlılarla iletişim kurma fırsatlarını azaltmaktadır.
- Geleneksel aile yapısında, yaşlıların bilgi ve deneyim aktarımı önemli bir yer tutarken, modernleşen toplumlarda bu aktarım zayıflamıştır. Gençlerin geleneksel değerlere olan bağlarının zayıflaması, toplumsal dayanışmayı ve kültürel sürekliliği tehdit etmektedir. Bu bağlamda, kültürel değerlerin korunması ve yaşlıların tecrübelerini genç nesillere aktarabileceği ortamların oluşturulması gerekmektedir.
- Büyükşehirlerde yaşlılar, yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Kent yaşamının hızlı temposu, onların sosyal hayata katılımını kısıtlamakta, yalnızlık hissi ve dışlanma gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ayrıca, sağlık sorunları ve bakım ihtiyacının artması, yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Alzheimer gibi hastalıklar ve fiziksel rahatsızlıklar, evde bakım hizmetlerine olan ihtiyacı artırmakta, bu bakımın zorlukları ise aile fertleri üzerinde psikolojik ve ekonomik baskı yaratmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

- Yaşlılar, toplum için hem maddi hem de manevi birer nimettir. Bu fertlerin bilgi ve tecrübelerinden faydalanılması, onların toplumda aktif bir rol almasını sağlayacak politikalarla desteklenmelidir. Bu kapsamda yaşlıların toplumla entegrasyonu için çeşitli sosyal projeler ve politikalar geliştirilmelidir.
- Gençler ve yaşlılar arasında etkileşimi artıracak kültürel ve sosyal faaliyetler düzenlenmelidir.
- Evde bakım hizmetleri profesyonel bir yaklaşımla sunulmalı, bu alanda ekonomik destek sağlanmalıdır.
- Gençlere, yaşlılara karşı empati kazandıracak eğitim programları uygulanmalıdır.
- Yaşlıların dijital okuryazarlığını artıracak eğitimler verilerek, dijitalleşme sürecine dahil olmaları sağlanmalıdır.
- Yaşlılar ve gençlerin etkileşimini artırmak için ortak sosyal projeler, hobi grupları ve kültürel etkinlikler düzenlenmelidir.
- Camiler başta olmak üzere, kamusal alanlar ve toplum merkezleri gibi mekanlarda yaşlıların gençlerle bir araya gelerek bilgi ve tecrübelerini paylaşmaları sağlanmalıdır.
- Yaşlıların dijital dünyaya uyum sağlamaları için rehberlik ve eğitim programları oluşturulmalıdır.
- Yaşlıların teknolojiye erişimini kolaylaştıracak uygulamalar ve eğitimler yaygınlaştırılmalıdır.
- Ebeveynlerin rehberlik rollerini güçlendirmek için aile içinde kuşaklar arası iletişimi teşvik eden programlar geliştirilmelidir.
- Kuşaklar arası empati ve saygıyı artırmak için toplum genelinde farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.
- Yaşlıların yalnızlık hissini azaltmak için toplum merkezleri ve yaşlı dostu şehirler tasarlanmalıdır.

- Yerel yönetimler ya da ilgili kamu kuruluşları tarafından kısa süreli ekonomik bakım otelleri gibi uygulamalar hayata geçirilerek ailelerin bakım yükü hafifletilmelidir.
- Kuşaklar arasında değer aktarımını teşvik etmek için kültürel projeler ve atölye çalışmaları düzenlenmelidir.
- Ailelerin kültürel değerleri çocuklarına aktarabilmesi için aile içi iletişim güçlendirilmelidir.
- Emekli ve yaşlıların ekonomik standartlarının iyileştirilerek korunması sağlanmalıdır.
- Yaşlıların sosyal hayatta daha fazla yer almasını destekleyecek faaliyetler artırılmalıdır.
- Geniş aile modelini destekleyecek meknsal ve ekonomik çözümler geliştirilmelidir.
- Bayramlar gibi özel dönemlerde kuşaklar arası bağları güçlendirmek için ziyaretler teşvik edilmelidir.
- Huzurevi ve bakım evlerinde sunulan hizmetlerin yanı sıra, evde bakım hizmetleri desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

D. Sosyal Destek Mekanizmaları ve Toplumsal Dinamikler

Günümüzde aile yapısı, dijitalleşme, bireyselleşme ve kentleşmenin etkisiyle büyük bir değişim sürecinden geçmektedir. Geleneksel dayanışma ağları giderek zayıflarken, kuşaklar arasındaki bağlar geçmişe kıyasla daha kırılgan hale gelmiştir. Özellikle bireyselleşmenin artması, toplumsal dayanışma anlayışını olumsuz etkileyerek ortak aidiyet duygusunun zedelenmesine yol açmaktadır. Öte yandan, kamu destekli sosyal güvenlik sistemlerine erişimde yaşanan zorluklar sebebiyle bu desteklerin toplumsal etkisi istenilen seviyede gerçekleşmemektedir. Kentleşmeyle birlikte mahalle kültürü eski sıcaklığını kaybetmiş, komşuluk bağları da giderek zayıflamıştır. Bu gelişmeler ışığında, toplumsal güveni yeniden inşa etmek ve sosyal destek mekanizmalarını daha işlevsel hale getirmek önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu doğrultuda, aile bağlarını güçlendirmek ve toplumsal dayanışmayı artırmak için farklı çözüm önerileri geliştirilmektedir. Aile içi sağlıklı iletişimin teşvik edilmesi, dijitalleşmenin insan ilişkileri üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, toplumsal dayanışma ruhunun yeniden canlandırılması ve mevcut destek sistemlerinin daha etkili hale getirilmesi, hem kişisel hem de toplumsal düzeyde kalıcı çözümler üretebilmek adına öncelikli konular arasında yer almaktadır.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Modern toplumlarda aile yapısı dijitalleşme, bireyselleşme ve kentleşme etkisiyle dönüşmekte, geleneksel dayanışma mekanizmalarının zayıfladığı gözlemlenmektedir. Özellikle kuşaklar arası destek azalmış, toplumsal dayanışma duygusu bireyselleşmeyle birlikte ciddi anlamda zarar görmüştür. Devlet destekli sosyal güvenlik mekanizmalarının yetersiz kalması, ailelerin ihtiyaç duyduğu sosyal destek sistemlerine erişimini zorlaştırmaktadır. Bu durum, fertlerin sosyal sorumluluklarını yerine getirememesine ve toplumsal izolasyon sürecinin hızlanmasına yol açmaktadır.
- Kentleşme ve yaşam koşulları, mahalle kültürünü ve sosyal bağları olumsuz etkilemiş, komşuluk ilişkileri ciddi oranda zayıflamıştır. Modern kent yaşamında fert, apartman ve site yaşamı nedeniyle daha izole bir hayat sürmekte, geleneksel mahalle kültüründe görülen dayanışma ve aidiyet duygusundan uzaklaşmaktadır. Özellikle,

uzun yıllar aynı binada yaşayan fertlerin bile komşularıyla iletişim kurmamaları bu kopukluğu somutlaştırmaktadır. Bu durum, güven duygusunun zedelenmesi ile derinleşmiş, fertlerin birbirine güven duymaması, çocuklarını veya eşyalarını komşularına emanet etmemesi gibi sosyal sorunları ortaya çıkarmıştır.

- Aile içi dayanışmanın zayıflamasıyla birlikte, kadının toplumsal rolü de değişime uğramıştır. Kadınların iş gücüne katılımı, kreş hizmetlerine olan ihtiyacı artırmış; ancak 0-3 yaş arası çocukların ebeveyn bakımına ihtiyaç duyduğu ifade edilmiştir. Kadınların yoğun çalışma saatleri, aile içindeki rollerini zorlaştırmış, bu da aile içi iletişim ve dayanışmayı olumsuz etkilemiştir.
- Fertlerin sosyal medya bağımlılığı, özellikle gençler arasında aile bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Sosyal medya üzerinden onay arayışı, gençlerin duygusal gelişiminde eksikliklere yol açarak gerçek sosyal ilişkilerden uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Bu bağlamda, çocukların kişisel iradelerini güçlendirecek eğitimler verilmesi ve sosyal medya kullanımının ebeveyn rehberliğinde gerçekleştirilmesi kritik öneme sahiptir.
- Göç ve kültürel kopukluklar, toplumsal dinamikleri etkileyen diğer önemli bir sorundur. Göçmen ailelerde kuşaklar arası kültürel uyum sağlanamamakta, bu da geleneksel değerlerin üçüncü kuşakta kaybolmasına yol açmaktadır. Ayrıca, miras hukuğu ve bakım sorumlulukları arasında adaletsizliklerin çözülmesi gerekmektedir.

2. Çözüm Önerileri

- Kuşaklar arası bilgi aktarımını teşvik eden kampanyalar ve eğitim programları düzenlenmelidir. Ebeveyn rollerini güçlendiren rehberlik hizmetleri sunularak, çocukların sağlıklı yetiştirilmesine destek verilmelidir.
- Dijitalleşmenin aile ilişkileri üzerindeki etkisini azaltmak için bilinçlendirme programları geliştirilmeli, çocuklara dijital ve gerçek dünya arasında denge kurmayı öğretecek rehberlik hizmeti sunulmalıdır.
- Mahalle kültürünün yeniden canlandırılması, sosyal bağların güçlendirilmesi ve toplumsal dayanışmanın artırılması için etkinlikler düzenlenmelidir. Mahalle büyükleri, çocukların gelişimine rehberlik edebilir.

- Geleneksel dayanışma unsurlarından biri olan taziye evlerinin yaygınlaştırılması, komşuluk ilişkilerini güçlendirebilir.
- Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar saygıyla korunmalı, fırsat eşitliği ve adaleti gözeterek geliştirilmelidir. Kadınların çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmesini destekleyecek ücretsiz izin politikaları uygulanabilir.
- Ekonomik bağımsızlık ve aile içi rol dağılımı arasında bir denge sağlanması için kadınları destekleyici esnek çalışma modelleri ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir.
- Çocuk, yaşlı ve engelli kişilerin bakımını destekleyecek politikalar geliştirilmelidir. Bakım sağlayan aile üyelerine hibe destekleri sunulmalıdır.
- Barınma hakkı, sosyal devlet anlayışıyla faizsiz ve adil bir şekilde sağlanmalıdır.
- Aile danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı, ekonomik dezavantajlı ailelerin sosyal etkinliklere katılımı teşvik edilmelidir.
- Göçmen ailelerin uyumunu kolaylaştırmak için mahalle düzeyinde sosyal projeler hayata geçirilmelidir.
- Çalışan ebeveynlere yönelik çocuk bakım merkezlerinin sayısı artırılmalıdır.
- Bireyselleşme yerine topluluk bilincini teşvik eden eğitimler verilmelidir. Komşuluk hakları ve aile değerleri, okullar ve medya aracılığıyla yaygınlaştırılmalıdır.
- İnsan ilişkilerini olumsuz etkileyen medya içeriklerine karşı toplumsal farkındalık oluşturulmalı, güven ve dayanışmayı artırıcı programlar teşvik edilmelidir.
- Aile kahvaltıları ve doğa yürüyüşleri gibi faaliyetler, aile içi bağları güçlendirebilir. Bu tür etkinlikler cami dernekleri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla düzenlenmelidir.
- Ailelerin sosyal sorumluluk projelerine katılımı teşvik edilmeli, bireyselleşme yerine toplumsal fayda ön plana çıkarılmalıdır.
- Büyükşehirlerde sosyal destek sistemlerinin etkinliği artırılmalı, aile içi bakım ve çocuk yetiştirme sorumluluklarının paylaşımını destekleyecek aile odaklı sosyal politikalar geliştirilmelidir. Toplumsal güvenin yeniden inşası, yalnızca fertlerin katılımıyla

değil, sosyal mekanizmaların etkin ve sürdürülebilir bir şekilde yapılandırılmasıyla mümkündür.

- Cami merkezli dönüşüm projeleri, toplumsal bağların yeniden inşası için bir çözüm olarak sunulmaktadır. Camiler, yalnızca ibadet yeri olmaktan çıkarılıp, kütüphaneler, oyun alanları ve sosyal etkinlik merkezleri gibi çok yönlü yapılar haline getirilmelidir. Bu dönüşüm, cami dernekleri, mahalle kültürü ve sosyal dayanışmayı yeniden canlandırma potansiyeline dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, camilerin genç ve yaşlı kuşakları bir araya getiren mekânlar olarak kullanılması, nesiller arası etkileşimi artırabilir.

2. OTURUM

BÜYÜKŞEHİRDE AİLENİN SOSYOEKONOMİK KOŞULLARI

A. Konut Alanları, Mimari ve Çevresel Faktörler

Günümüzde hızla artan kentleşme süreci, konut alanları ve mimari tasarım üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Şehirlerdeki evlerin kutu şeklindeki dairelere dönüşmesiyle birlikte, aileler bahçesiz ve doğadan uzak yaşam alanlarında hapsedilmiş durumda. Dikey yaşamın yaygınlaşması, sahte doğa görüntüleri sunarken, çocukların fiziksel ve duygusal gelişimine olumsuz katkılarda bulunmaktadır. Geleneksel müstakil evlerin yerini alan apartmanlar ve rezidanslar, sosyal bağları zayıflatarak bireyselleşmeyi teşvik etmekte ve toplumsal dayanışmayı azaltmaktadır. Ayrıca, yeşil alanların ve sosyal donatıların yetersizliği, çocukların doğayla olan etkileşimini kısıtlamakta ve sağlıklı gelişimlerini engellemektedir. Ekonomik zorluklar ve kontrolsüz göç akımları, kentlerde işsizlik ve yaşam maliyetlerinin artmasına yol açarken, mimari tasarımların toplumsal ihtiyaçları göz ardı etmesi, aile içi iletişimi ve sosyal ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, konut projelerinde sosyal etkileşimi destekleyen yeşil alanlar ve ortak yaşam mekânlarının yeniden değerlendirilmesi, sağlıklı ve sürdürülebilir şehir yaşamının temel taşları olarak öne çıkmaktadır.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Şehirlerdeki evler giderek kutu şeklindeki dairelere dönüşmüş durumda. Çocuklar, bahçesiz ve doğadan uzak alanlarda büyüyor. Şair Adil Erdem Beyazıt'ın dediği gibi "apartman odalarında büyüyen çocukların bilmediği baharlar" hâkim.
- Rezidans ve dikey yaşam alanları, doğayı sadece sahte bir görüntü olarak sunuyor ve çocukların fiziksel ve duygusal gelişimine katkı sağlayamıyor.
- Çocuklar toprağa basmadan, ağaç veya bitki yetiştirmeden büyüyor. Baharın, yazın ve kışın doğal güzelliklerini deneyimleyemiyorlar.
- Günümüzde, gelir seviyesi yüksek olan fertler bile ekonomik zorluklarla karşı karşıya. Geleneksel ekonomik dayanışma (bakkaldan veresiyeyle alışveriş gibi) ortadan kalkmış durumda.
- Artan ekonomik zorluklar nedeniyle fertler evlenmekte ve bir aile kurmakta zorlanıyor. Evlilik yaşı giderek yükseliyor ve gençler borçlanmayı göze alamıyor.
- Köylerden kentlere kontrolsüz göç, dikey yaşamı ve kentte işsizlik sorunlarını beraberce getiriyor.

- Köy yaşamında var olan dayanışma ve üretim odaklı hayat yerini şehirdeki kişisel, yalnız ve tüketim odaklı bir yapıya bırakmış durumda.
- Geleneksel Türk aile yapısı müstakil evlerde, bahçeli bir çevrede gelişirken, günümüzde şehirleşme ile binaların içine sıkışmış bir yaşam tarzı benimsenmiştir.
- Çocuklar enerji atamamakta, bu da aile içi iletişimde gerginliklere yol açabilmektedir.
- Geleneksel yapıdaki “sofalı ev” gibi kültüre uygun mekanlar terk edilmiş, Batı’dan ithal edilen mimari anlayış benimsenmiştir.
- Sosyal medyanın etkisiyle toplum gösteriş odaklı bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum evliliklerde ekonomik baskılara ve huzursuzluklara yol açmıştır.
- Gösteriş odaklı tüketim alışkanlıkları nedeniyle boşanma oranları artmakta, aile içi huzur bozulmaktadır.
- Kentsel dönüşümde yeterli yeşil alanlar ve sosyal donatılar sağlanmamaktadır.
- Dikey mimari, aileler ve fertler arasında sosyal bağları zayıflatmaktadır.
- Günümüzde çocuklar, doğa ve canlılarla olan ilişkilerinde saygı ve empati geliştirebilecek fırsatları yeterince bulamamaktadır. Evdeki teknoloji ve endüstriyel yaşam, doğayla iç içe olan etkileşimi kısıtlamaktadır. Bu durum, çocukların çevreye duyarlı ve doğayı koruma bilincine sahip olmalarını engellemektedir.
- Şehirlerde çocukların sağlıklı bir şekilde büyüyebilmesi için gerekli olan parklar ve oyun alanları gibi sosyal donatılar yetersizdir. Bu durum, çocukların fiziksel gelişmelerini olumsuz etkilerken, aynı zamanda toplumsal bağların da zayıflamasına yol açmaktadır.
- 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de hızlı bir şekilde köyden kente göç ve sanayileşme yaşanmıştır. Bu süreç, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişi hızlandırmıştır.
- Kırsaldan şehir merkezlerine göç eden aileler, geleneksel bağlarını kaybederek modern hayatın bireyselleştirici etkisi altına girmiştir. Bu durum, aile içi dayanışmanın ve sosyal bağların zayıflamasına yol açmıştır.

- Büyük şehirlerde artan nüfus yoğunluğu, kira artışları ve göç baskısı nedeniyle birçok ailenin mevcut yaşam alanlarını terk etmesine neden olmuştur. Bu da aile refahının sadece ekonomik boyutuyla değil, ruhsal ve kültürel ihtiyaçların karşılanmasıyla da ölçülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.
- Büyük şehirlerde nüfus yoğunluğunun artması, evlilik yaşlarının yükselmesine ve doğurganlık oranlarının düşmesine yol açmaktadır.
- Ekonomik zorluklar ve yüksek yaşam maliyetleri, gençlerin evlenme kararlarını olumsuz etkilemekte ve aile yapısının geleceğini tehdit etmektedir.
- Konut tasarımı, yalnızca kişisel yaşam alanlarıyla sınırlı kalmayıp, toplumsal etkileşim üzerinde de doğrudan etkili olan bir unsurdur. Apartman yaşamının yaygınlaşması, aile fertlerinin bir araya gelmesini zorlaştırmış ve aile içi iletişimi zayıflatmıştır. Örneğin, dar mutfaklar ve yetersiz ortak alanlar, ailelerin bir arada vakit geçirme imkanlarını kısıtlamaktadır. Aile yemekleri ve sabah kahvaltıları için ne zaman ne de elverişli ortam bulunmamaktadır.
- Geçmişte konut projelerinde sosyal etkileşimi destekleyen bahçeler ve ortak alanlar yer alırken, günümüzde bu tür sosyal mekanların giderek azaldığı gözlemlenmektedir. Yeni nesil mimarinin otel mantığına benzer şekilde tasarlandığı, fertler arasında yüz yüze iletişimi en aza indiren yaşam alanları oluşturduğu belirtilmektedir. Bu durum, fertlerin yalnızlaşmasına ve toplumsal bağların zayıflamasına yol açmaktadır.
- Yeşil alanların ve mahalle kültürüne özgü sosyal alanların azalması, çocukların ve gençlerin sosyal medya gibi dijital platformlara yönelmelerini hızlandırmaktadır. Bu bağlamda, mimari tasarımın yalnızca fiziki bir yapı değil, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren bir mekanizma olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.
- Günümüzdeki konut alanları, genellikle apartman hayatı ile şekillenmiş ve bu da donuk bir yaşam tarzını beraberinde getirmiştir. Apartmanlar, genellikle kullanıcıları için nahoş görüntüler ve sosyal izolasyonu artıran yapılar olarak öne çıkmaktadır. Gecekondu tipi yapılar ise halk arasında fakirlikle özdeşleştirilmiş olsa da aslında daha doğal yaşam alanları olarak kabul edilebilir. Ancak, bu yapılar da yönetim ve bakım eksiklikleri nedeniyle çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Konutlarda mimari tasarımda da kullanıcıların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamaktadır. Örneğin,

kadınların evde en fazla vakit geçirdiği alan olan mutfaklar küçük ve verimsiz şekilde tasarlanmaktadır.

- Sosyal medya ve dijitalleşme, aile içindeki iletişimi hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Aile üyeleri, sosyal medya aracılığıyla daha fazla bilgiye ulaşabilir ve birbirleriyle bağlantı kurabilir. Ancak, dijital dünyada geçirilen zaman, yüz yüze ilişkileri zayıflatabilir ve aile içindeki fertler arasında duygusal mesafeye yol açabilir. Özellikle gençler için sosyal medya, gerçek dünyadan daha fazla zaman harcanan bir alan haline gelmiştir.
- Bireyselleşme, toplumsal dayanışmayı ve aile içi ilişkileri zayıflatmaktadır. İnsanlar, kişisel özgürlüklerine odaklanırken, toplumsal sorumluluk duygusunu ihmal etmektedir.
- Empati ve sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi, sağlıklı toplumsal ilişkilerin sürdürülmesi için gereklidir.
- Türkiye'nin kentleşme süreci, çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Deprem riski, iklim değişikliği ve güvenlik gibi kritik unsurlar, kent tasarımında dikkate alınması gereken temel konular arasında yer almaktadır. Ayrıca sosyal donatı alanlarının, parkların ve ibadethanelerin planlanmadan yerleşim bölgeleri inşa edilmesi, mahalle kültürünün ve toplumsal ilişkilerin zayıflamasına yol açmaktadır. Örneğin, apartman toplantıları için yeterli ortak alanların bulunmaması veya kültüre uyumsuz unsurların eklenmesi, geleneksel aile yapısını olumsuz etkilemektedir.
- Konut alanları ve mimari yapılarda, geleneksel aile yaşamını destekleyen tasarımların yerini daha bireyselleşmiş çözümler almaktadır. Özellikle büyük şehirlerde ekonomik kaygılar ve yoğun göç dalgasıyla birlikte, aile bütünlüğünü destekleyen ya da bir arada yaşamı kolaylaştıran mimari tasarımlar azalmış; bireysel yaşamı önceliklendiren konut projeleri öne çıkmıştır.
- Ailelerin çevresel etkenlerden etkilenme düzeyi artmış ve bu durum, sosyal yaşam kalitesinde bir düşüşe neden olmuştur. Modern şehirleşme anlayışının getirdiği izole konutlar, aile bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır.
- Geçmişte toplu konut alanlarında sosyal etkileşimi destekleyen bahçeler ve ortak alanlar bulunurken, günümüzde bu tür sosyal alanlar giderek azalmıştır.

- Yeni konut projelerindeki daireler, fertleri izole etmekte ve sosyal bağları zayıflatmaktadır. Eski sitelerde ise komşuluk ilişkileri, ortak kullanım alanları ve sosyal etkileşim daha yoğundu. Artık evlerde birbirimizi ağırlama kültürü de azalmıştır.
- Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerde bile büyük evlerde yaşamının dezavantajı olarak aile fertleri birbirleriyle evin içinde bile telefonla iletişim kurmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

- Konut projelerinde, çocukların toprakla temas edebileceği ve doğayı tanıyabileceği alanların artırılması önerilmektedir.
- Şehir planlamasında sahte doğa yerine, gerçek çevresel faktörler gözetilmelidir.
- Kırsal üretim ve hayvancılık yeniden canlandırılmalı, köyden kente göç azaltılmalıdır.
- Halkın refahını öncelikleyen ekonomik modeller hayata geçirilmelidir.
- Mahalle kültürünü canlandıracak sosyal dayanışma mekanizmaları (kooperatifler, esnaf teşvikleri) oluşturulmalıdır.
- Ekonomik açıdan gençlere evlilik ve aile kurma süreçlerinde destek olunmalıdır.
- Dikey yaşam alanları yerine, yatay mimariye dayalı, komşuluk ve mahalle ilişkilerini güçlendirecek yerleşim projelerine öncelik verilmelidir.
- Yatay mimariyi teşvik ederek, konut alanlarının çevresine yeşil alanlar ve sosyal donatılar eklenmelidir.
- Geleneksel Türk kültürüne uygun mimari modeller yeniden tasarlanmalı; çocuklar için oyun alanları, aileler için sosyal etkileşim mekanları oluşturulmalıdır.
- Kentsel dönüşüm projelerinde binalara otopark ve yeşil alan zorunluluğu getirilmelidir.
- Çocuklar için doğayla iç içe aktiviteler artırılmalı, yeşil alanların korunmasına yönelik projeler geliştirilmelidir.
- Bakanlıklar ve belediyeler aracılığıyla, dönüşüm sürecindeki alanlar sıkı bir şekilde denetlenmeli ve herhangi bir yasadışı yapılaşmaya karşı yaptırımlar uygulanmalıdır.

- Evlerin iç mekanları, aile üyelerinin çeşitli ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmelidir. Özellikle mutfaklar, misafir odaları gibi alanlar, kullanıcıların yaşam tarzlarına uygun şekilde daha geniş ve fonksiyonel olmalıdır.
- Yeni konut projelerinde, mahalle kültürünü yeniden canlandıran sosyal alanlara (kültür merkezleri, camiler, parklar vb.) yer verilmelidir. Sosyalleşme imkanları kısıtlı olan apartman yaşamı, sosyal dayanışma anlayışını geliştirecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Aile üyeleri arasında dijital cihaz kullanımını sınırlandıran ve birlikte geçirilen zamanı artıran kurallar getirilmelidir.
- Sosyal medya kullanımına dair aile içinde farkındalık oluşturulmalı ve sağlıklı dijital alışkanlıklar kazandırılmalıdır.
- Aile içindeki fertlerin, sanal dünya ve gerçek dünya arasında sağlıklı bir denge kurmalarına yardımcı olunmalıdır.
- Aile üyeleri arasında kaliteli zaman geçirmeye yönelik faaliyetler düzenlemek, fertlerin birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlar. Aile içi sohbetler, birlikte yemekler hazırlamak veya açık hava etkinlikleri gibi aktiviteler, iletişimi güçlendirebilir. Aile üyeleri arasındaki iletişimde samimiyeti ve açıklığı artıracak ortamlar oluşturulabilir.
- Aile içindeki geleneksel kültürel değerlerin, modern şehir yaşamına entegre edilerek korunması için eğitim programları düzenlenebilir. Aile büyüklerinin tecrübeleri, genç nesillere aktarılabilir ve kültürel değerlerin yaşatılması için toplumdaki diğer kişilerle işbirliği yapılabilir. Böylece, ailelerdeki geleneksel bağların güçlendirilmesi sağlanabilir.
- Bu bağlamda, şehirlerin planlanmasında, yalnızca estetik kaygılar değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve ihtiyaçlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal donatı alanlarının yasal zorunluluk hâline getirilmesi, şehircilik politikaları açısından önemli bir adım olacaktır. Bununla birlikte, tasarımların kültürel değerlere uyumlu ve fertlerin sosyalleşmesini teşvik edici nitelikte olması sağlanmalıdır.
- Çok kuşaklı yaşamı destekleyen, bir arada yaşamaya imkân tanıyan konut projeleri geliştirilmelidir.

- Geleneksel “hayat bağı” konseptine uygun, birbiriyle entegre ancak mahremiyet sağlayan konut tasarımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Yerel yönetimler ve özel sektör, ekonomik modellemeler yaparak ailelerin bu tür konutlara erişimini kolaylaştıracak finansman modelleri sunmalıdır.

B. Çalışma Hayatı, Ekonomik Zorluklar ve İş-Aile Dengesi

Günümüzde yoğun çalışma hayatı ve artan ekonomik baskılar, insanların iş ve aile yaşamları arasında sağlıklı bir denge kurmasını giderek zorlaştırmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde, uzun çalışma saatleri ve yüksek yaşam maliyetleri nedeniyle çiftler evlenme ve çocuk sahibi olma konusunda daha temkinli davranmakta, bu da doğurganlık oranlarının düşmesine ve aile yapısının giderek zayıflamasına neden olmaktadır. İş yoğunluğu sebebiyle ebeveynler çocuklarına yeterince vakit ayıramazken, bu durum aile içi ilişkileri zedelemekte ve çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir. Kadınların iş gücüne artan katılımı, geleneksel aile rollerinde değişime yol açarken, bu değişim bazı durumlarda çatışmalara neden olabilmektedir. Öte yandan, modern kent hayatı bireyselliği ve ekonomik kaygıları öne çıkararak toplumsal yardımlaşma ve dayanışma kültürünü zayıflatmakta, insanları daha yalnız ve izole hale getirmektedir. Yüksek evlilik masrafları, ekonomik güvencesizlik ve yeterli seviyede olmayan sosyal destekler, gençlerin aile kurma kararlarını geciktirmelerine yol açmaktadır. Bununla birlikte, iş-aile dengesi konusunda aileleri destekleyecek politikaların arzu olunan seviyede olmaması, özellikle büyükşehirlerde yaşayan ailelerin yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu bağlamda, esnek çalışma saatleri, aile dostu iş yeri uygulamaları ve ekonomik yükleri hafifletecek sosyal destek mekanizmalarının artırılması, sağlıklı ve sürdürülebilir aile yapısının korunması için kritik bir gereklilik haline gelmiştir.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Dar gelirli grupların evlilik kararları genellikle mevcut kötü aile ortamından kaçış amacıyla alınmakta, ancak bu tercihler daha kötü koşullara yol açabilmektedir.
- Modern yoksulluk algısı, fertlerin zengin kesimle eşit tüketim yapamamasından kaynaklanmakta ve evlilik masrafları gençlerin evlenme kararlarını olumsuz etkilemektedir.
- İşkolik ebeveynler, çalışma hayatı nedeniyle çocuklarıyla yeterince vakit geçirememektedir. Bu durum, aile içindeki ilişkilerin zayıflamasına ve çocukların psikolojik gelişiminin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Çocuklar, ebeveynlerinden yeterli ilgiyi alamadıkları için duygusal ve davranışsal problemler yaşayabilmektedir.

- Ebeveynlere yönelik eğitimlerin ve devletin destekleyici politikalarının istenen seviyede olmayışı, yanlış anne-babalık yaklaşımlarının yayılmasına yol açmaktadır. Çocuk sahibi olma kararını etkileyen ekonomik yük, evlilik dışı ilişkilerin artmasına ve geleneksel aile yapısının zayıflamasına neden olmaktadır.
- Ailelerin çocuk sahibi olma kararını etkileyen ekonomik yük, doğurganlık oranlarının düşmesine yol açmaktadır. Ailelere yönelik doğum teşvikleri ve çocuk bakımına ilişkin devlet destekleri sınırlıdır ve bu da aile yapısının geleceğini tehdit etmektedir.
- Günümüzde çalışma hayatının yoğun temposu ve uzun çalışma saatleri, ailelerin iş ve aile yaşamı arasında denge kurmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan fertler, iş yerlerine ulaşım için uzun süreler trafikte kalmakta, bu da fiziksel ve mental yorgunluğu artırarak aile içi ilişkileri olumsuz etkilemektedir.
- Artan kira fiyatları ve yaşam maliyetleri, ekonomik baskıları daha da yoğunlaştırmaktadır. Birçok aile, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve bu durum aile yapısının sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Örneğin, düşük gelirli aileler için çocuk sahibi olma kararı ekonomik kaygılar nedeniyle ertelenmekte veya tamamen iptal edilmektedir. Düşük gelirli fertlerin ekonomik kaygıları, evlilik ve çocuk sahibi olma kararlarında cesaretlerini kırmakta, bu da doğurganlık oranlarını düşürmektedir.
- Günümüzde çalışma hayatının yoğun temposu ve uzun çalışma saatleri, ailelerin iş ve aile yaşamı arasında denge kurmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan fertler, iş yerlerine ulaşım için uzun süreler trafikte kalmakta, bu da fiziksel ve mental yorgunluğu artırarak aile içi ilişkileri olumsuz etkilemektedir.
- İş-aile dengesinin sağlanmasında, evlilik hayatında yaşanan mutluluk ve huzurun, kişinin iş hayatındaki verimliliği ve toplumsal katkısını artıracak unutulmamalıdır. Kalabalık bir iş ortamı ve trafikten yorgun dönen fertlerin, evde onları güler yüzle karşılayan bir eşin varlığıyla yaşadığı psikolojik rahatlama hem kişisel hem de toplumsal düzeyde önemli bir kazanımdır.
- Çalışma hayatı, özellikle kadınlar için büyük zorluklar yaratmaktadır. Kadınlar, aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla ayakta tutma sorumluluğuyla iş hayatına atılmaktadır. Bu durum, kadınların ev içindeki rollerini de olumsuz etkilemektedir. Kadınların iş gücüne katılması, toplumda bazı değişimlere yol açsa da geleneksel aile ya-

pısının gerektirdiği görevler ile bu yeni roller arasında çatışmalar yaşanabilmektedir.

- İstanbul gibi büyük şehirlerde, evlenme ve çocuk sahibi olma kararı, önemli ekonomik ve sosyal engellerle karşılaşılıyor. Gençler, özellikle İstanbul gibi metropollerde, evlilik ve çocuk sahibi olma konusunda kaygılar taşıyor. Ekonomik belirsizlik, kiraların yüksekliği ve maddi güvencenin olmaması, aile kurmayı zorlaştırıyor. Ayrıca, çalışan kadınların doğum sonrası izin haklarının istenilen seviyede olmaması da bu durumu daha karmaşık hale getiriyor. Toplumda, evlenme ve çocuk sahibi olma konusundaki algılar değişmiş ve evlilik çoğu zaman ekonomik bir kaygıdan öte bir tercih haline gelmiştir.
- Dünyada iki temel çalışma biçimi mevcuttur: Akdeniz usulü (biyolojiye, fıtrata ve iklime uygun çalışma) ve İngiliz usulü (sanayi derinlikleriyle dayatılan, öğle yemeğinin ödül olarak sunulduğu çalışma şekli). Bu iki çalışma şekli, insanların düşünce ve üretim biçimlerini, yaşam tarzlarını etkilemektedir.
- Sanayileşme, modernleşme ve kentleşme süreci, insanların mesleksizleştirilmesine, evsizleştirilmesine, işçileştirilmesine ve işsizleştirilmesine yol açmıştır. İnsanlar artık geleneksel iş gücünden uzaklaşarak mesleksiz, evsiz ve işsiz bir hale gelmiştir.
- Kadınların iş gücüne katılımı ve aile içindeki rollerinin değişmesi, toplumsal yapıyı etkilemiştir. Kadınların iş gücüne katılımının yanı sıra, kadın hakları ve erkek sorumlulukları üzerine yapılan tartışmalar, bazen kadın derneklerinin erkeklere karşı bir düşmanlık güttüğü eleştirisine yol açmaktadır. Bu durum, aile içindeki eşitliği ve sorumlulukları yanlış bir biçimde yansıtabilmektedir.
- İş hayatı, özellikle büyük şehirlerde fertler için giderek daha zorlayıcı bir hâle gelmektedir. Bu durum, evlenme kararı alma ve çocuk sahibi olma gibi kritik motivasyonları olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle şehir hayatının fertler üzerindeki yorgunluk ve stres etkisi, ebeveynlerin çocuklarıyla yeterince ilgilenememesine, eşlerin birbiriyle sağlıklı iletişim kuramamasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda, çalışan anneler için Türkiye’de yaşam koşulları oldukça zordur. Benzer şekilde, babalar için de doğum sonrası izin süresinin kısıtlı olması, annenin ihtiyaç duyduğu desteği alamamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu konuda, ebeveynlerin desteklenmesi için çeşitli düzenlemelerin yapılması gerektiği açıktır.

- Evlenme yaşı, eğitimin yaygınlaşması ve süresinin uzamasıyla birlikte artmıştır. Bunun yanı sıra, düğün masraflarının yüksekliği de evlenme kararını erteleyen temel faktörlerdendir. Eğitim ve kariyer hedeflerinin öncelik kazanması, özellikle kadınların evlilik ve çocuk sahibi olma tercihlerini etkilemektedir. Bu durum, kadınların iş hayatındaki sorumluluklarını artırırken, çocuk büyütme sürecindeki zorluklarla birleşerek evlilik dinamiklerini karmaşıklştırmaktadır.
- Boşanma kararı, günümüzde sıklıkla tartışılan bir diğer önemli konudur. Boşanma oranlarının artışı, geçmişte nadiren karşılaşılan bir durumken, günümüzde yaygınlaşmıştır. Bunun nedenleri arasında ekonomik bağımsızlık, iş hayatının getirdiği stres ve yaşam koşullarının hızla değişmesi gibi faktörler sayılabilir. Ayrıca, çatışmalı ve zorlayıcı evliliklerin sürdürülmesi, fertlerin evlilik kurumuna olan bakış açılarını olumsuz etkileyebilirken, sağlıklı bir boşanma süreci evlilik algısını olumlu yönde şekillendirebilmektedir.
- Kadın istihdamını artırma politikaları ile doğurganlık oranlarını artırma çabaları ilişkili bir şekilde uygulanmakta olup, özellikle tahammül ve fedakârlık seviyelerindeki düşüş toplumsal gerilimlere neden olmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

- Gösteriş odaklı tüketim yerine, toplumsal dayanışmayı artıran faaliyetlere yönlendirme yapılmalıdır.
- Ailelerin ekonomik bağımsızlıklarını koruyabilmesi için tüketim alışkanlıklarında denge ve bilinç oluşturulmalıdır.
- Sosyal medya kullanımı, tüketim alışkanlıkları ve aile içi iletişim konularında farkındalık artırıcı eğitim programları düzenlenmelidir.
- Dezavantajlı fertlerin bilinçli evlilik kararları alabilmesi için rehberlik hizmetleri artırılmalı ve aile danışmanlığı yaygınlaştırılmalıdır.
- Gençlere yönelik evlilik ve aile farkındalık seminerleri düzenlenmelidir.
- Evlilik masraflarını azaltmaya yönelik sade düğün teşvikleri ve maliyetsiz veya düşük maliyetli finansman imkanları yaygınlaştırılmalıdır.

- Kadın ve erkek çalışanlar için iş-yaşam dengesini sağlayacak kreş destekleri ve esnek çalışma düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Toplumda tüketim davranışlarını dengeleyecek sosyal farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.
- Ebeveynlerin iş ve aile hayatlarını dengeleyebilmeleri için zaman yönetimi becerileri geliştirilmeli ve işyerlerinde esnek çalışma saatleri gibi uygulamalar teşvik edilmelidir. Bu sayede ebeveynler, çocuklarıyla daha fazla zaman geçirebilecektir.
- Ebeveynlik eğitimi ve evlilik öncesi eğitim programları devlet tarafından teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Aile içindeki rollerin doğru şekilde anlaşılması için eğitimler düzenlenmeli, toplumun her kesimine ulaşacak şekilde bilgilendirme yapılmalıdır.
- Evlilik öncesi eğitimlerin sayısı artırılmalı ve zorunlu hale getirilmelidir. Sağlık, hukuk, aile içi iletişim ve çocuk bakımı gibi konuları kapsayan bu eğitimler, aile yaşamının kalitesini artıracaktır.
- İş ve aile hayatı dengesinin sağlanmasında fertlerin evlilik öncesi ve sonrası yaşantılarını bilinçli bir şekilde yönetmeleri kritik bir rol oynamaktadır, bunun için eğitim destek projeleri düzenlenmelidir.
- Kadınların iş hayatındaki zorlukları aşabilmesi için esnek çalışma saatleri ve evden çalışma gibi modern iş modelleri teşvik edilmelidir.
- Aile üyelerinin iş ve ev yaşamını dengeleme süreçleri, özellikle çocuk sahibi olan ailelerde büyük bir zorluk yaratabilir. Çalışan ebeveynler, iş hayatındaki stresle evdeki sorumlulukları dengelemeye çalışırken psikolojik ve fiziksel zorluklarla karşılaşabilirler.
- Yüksek yaşam maliyetleri, düşük gelirler veya iş güvencesizliği, aile fertlerinin stres seviyelerini artırabilir. Ailedeki fertlerin istihdam durumu, ekonomik refahı doğrudan etkiler.
- Çalışan fertlerin iş süreleri, iş temposu ve seyahat gereksinimleri, aile içi ilişkiler üzerinde belirleyici olabilir. Uzun mesailer veya sık seyahatler, aile üyeleri arasında zaman darlığına ve duygusal uzaklığa yol açabilir.

- Çalışan fertlerin iş ve aile yaşamlarını daha iyi dengeleyebilmesi için esnek çalışma saatleri ve uzaktan çalışma gibi modern iş düzenlemeleri teşvik edilmelidir.
- Ailelerin çocuk bakım hizmetlerinden daha etkin yararlanabilmesi için devlet, özel sektör ve STK'lara yönelik teşvikler sunarak aile destek programlarını güçlendirmelidir.
- İnsanları işçileştiren ve mesleksizleştiren mevcut sisteme karşı, fertlerin meslek sahibi olabilmesi için fırsatlar yaratılmalıdır. Bu, insanların üretime katılmasını ve daha yüksek katma değer yaratmalarını sağlayacaktır. Ticaret, cesaret ve girişimcilik ile ilişkilendirilen bir modelin teşvik edilmesi gerekir.
- Şehir hayatı, adalet ve ahlaki değerlerin ön planda olduğu, toplumsal yardımlaşmanın ve imcece usulünün hâkim olduğu bir yapıyı simgelerken; kent, modern kapitalizmin etkisi altında olan, bireyselliğin ve işçiliğin vurgulandığı bir yapıdır. Bu iki kavram arasındaki farkı doğru anlayarak, şehir hayatının toplumsal yapıyı güçlendiren yönleri vurgulanmalıdır.
- Kadın haklarının savunulmasında, erkeklere karşı bir düşmanlık yaratmaktan kaçınılmalıdır. Kadın ve erkek eşitliği, karşılıklı hak ve sorumlulukların paylaşıldığı bir düzende sağlanmalıdır. Aile içindeki sorumlulukların doğru bir şekilde dağıtılması, evliliklerin sağlıklı temeller üzerine kurulmasını sağlar. Ayrıca, annelerin çocuklarına doğru bir rol model sunması gerektiği unutulmamalıdır.
- Çocuk sahibi olmayı teşvik etmek ve çalışan kadınların iş yaşamına devam etmelerini kolaylaştırmak için, doğum izni sürelerinin ve haklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kamu sektöründe çalışanlar için sağlanan bazı imkanların özel sektör çalışanları için de geçerli hale getirilmesi önerilmektedir.
- Çalışma sürelerinin düzenlenmesi de önemli bir tartışma konusudur. Türkiye'deki çalışma saatlerinin, Avrupa ülkelerine kıyasla daha uzun olduğu bilinmektedir. Batı ülkelerinde haftalık çalışma süresi genellikle 40 saat ile sınırlandırılmıştır ve bu süre, esnek bir şekilde planlanabilir. Örneğin, çalışanlar günün belirli saatlerini seçerek bu süreyi kendilerine uygun şekilde kullanabilmektedir. Türkiye'de ise bu tarz esnekliklerin sınırlı olduğu gözlemlenmektedir.

C. Demografi, Nüfus, Göç ve Aile Yapısı

Türkiye'nin hızla değişen demografik yapısı, artan göç dalgaları ve aile içi değerlerin dönüşmesi, büyük şehirlerde aile olmanın dinamiklerini doğrudan etkilemektedir. Göç ve nüfus hareketleri, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme süreci olmaktan öte, toplumsal dokuyu ve aile yapısını derinden şekillendiren bir faktördür. Demografik değişimler ve kentleşme süreci, ailelerin geleneksel rollerinin yeniden tanımlanmasına, nüfus artış hızının düşmesine ve aile içindeki iletişim biçimlerinin dönüşmesine yol açmaktadır. Eğitim, istihdam, sosyal hizmetler ve kültürel uyum gibi alanlarda ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar hem kamu politikaları hem de sivil toplum girişimleri açısından aileyi merkeze alan çok yönlü çözümler geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda; yaşlanan nüfus, mülteci hareketliliği, iç göç ve şehirlerdeki yoğun yaşam koşulları aile kurumunun sürdürülebilirliği ve toplumun geleceği açısından kritik önem taşımaktadır. Örneğin, büyük şehirlerdeki sosyal izolasyon, aile üyeleri arasındaki iletişimi zayıflatırken; kırsal kesimden kente gelen fertler uyum sorunları yaşayabilmekte, bu da aile içindeki dayanışmayı olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı zamanda, toplumsal normlar ve değerler, dijitalleşme ve sosyal medya etkisiyle hızlı bir dönüşüm sürecine girmekte, bu dönüşüm ailelerde rol dağılımlarından çocuk yetiştirme pratiklerine kadar pek çok alanı yeniden tanımlamaktadır.

Dolayısıyla demografi, nüfus, göç ve aile yapısı başlığı, yalnızca istatistiksel verilerin incelenmesiyle sınırlı olmayan; toplumsal, kültürel, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınması gereken bir çalışma alanını ifade etmektedir. Büyük şehirde aile olmanın çok katmanlı zorluklarını ve fırsatlarını anlamak hem aile kurumunun güçlenmesine hem de toplumsal bütünlüğün korunmasına katkı sağlayacak stratejiler üretmeyi mümkün kılacaktır. Bu nedenle, aile yapısına etki eden demografik ve göç temelli dinamikleri doğru analiz etmek ve çözüm önerileri geliştirmek, ülkenin geleceği adına hayati önem taşımaktadır.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Yoğun mülteci akını, toplumsal yapıda uyum sorunlarına neden olmuş, mülteci çocuklar arasında eğitimden kopma ve erken yaşta çalışma gibi sorunlar yaygınlaşmıştır.

- Türkiye’de çocuk sahibi olmak, bazen kültürel gecikme ile ilişkilendirilmekte, büyük aileler kurmak ise genellikle olumsuz bir şekilde yargılanmaktadır. Ancak, nüfus artışı ve sağlıklı aile yapılarının önemine dikkat edilmesi gerekmektedir.
- Çocuklar, anne ve babalarına neden saygı duymaları gerektiğini çoğu zaman bilmiyor. Ayrıca, anne ve baba da çocuklarının haklarını ne kadar ihlal ettiklerini bilmiyor ve bu konuda ihlaller yaşanmaktadır.
- Türk aile yapısının, toplumsal normlar ve değerler açısından zayıfladığı ve fertler arasında saygı ve iletişimin azaldığı gözlemlenmektedir.
- Medyada ve sosyal medyada aile değerlerine ters düşen içerikler, toplumu olumsuz etkilemekte, aile yapısına zarar vermektedir.
- İç göç ve dış göç dinamikleri, aile yapısını ve toplumsal dokuyu derinden etkilemektedir. Kırsal kesimden kente göç eden aileler, büyükşehirlerin yaşam şartlarına uyum sağlamakta zorlanmakta ve sosyal izolasyon yaşamaktadır. Bununla birlikte, göçmen ailelerin kültürel farklılıkları, toplumsal uyum süreçlerinde zorluklara yol açmakta ve bu da sosyal çatışmaları tetikleyebilmektedir.
- Demografik değişimler, aynı zamanda nüfus yapısının değişmesine ve ailelerin geleneksel yapıdan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Demografik yapıdaki bu değişimler, sosyal hizmetlerin ve kamu politikalarının daha etkin hale getirilmesini gerektirmektedir.
- Aile yapısındaki değişim, yalnızca ekonomik faktörlerden değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal dinamiklerden de etkilenmiştir. Aile, geleneksel değerlerle şekillenirken, batılı bireysel modeller ve materyalist başarı odaklı anlayışlar aile içindeki ilişkileri dönüştürmüştür. Ailelerin çocukları doğru bir şekilde yetiştirmekte zorlandığı, eğitim sisteminin ve sosyal hizmetlerin yeterli olmadığına dair endişeler vardır. Ayrıca, teknoloji ve dijitalleşmenin hızla artan etkisiyle aile mahremiyeti ve aile içindeki kişisel ilişkiler zayıflamaktadır.
- Nüfus yaşlanması, doğum oranlarındaki düşüş ve diğer demografik değişimler, aile yapılarını etkileyebilir. Genç nüfusun azalması, daha küçük aile yapılarına yol açmaktadır.

- Günümüz toplumunun değişen dinamikleri, aile yapısı ve fertlerin rollerini de şekillendirmektedir. Göç hareketleri, ekonomik gereklilikler ve sosyal yapının dönüşümü, aile içi ilişkileri ve toplumsal normları doğrudan etkilemiştir. Örneğin, geleneksel geniş ailelerin yerini çekirdek aileler alırken, kent yaşamında fertlerin birbirine olan bağlılığı azalmıştır. Sosyoekonomik farklılıklar ve kültürel çeşitlilik, şehirlerde mahalle kültürünün yerini hemşeri dernekleri ya da sosyal gruplara dayalı yapılanmalara bırakmasına yol açmaktadır.
- Aile yapısındaki değişimlerin önemli bir boyutu da boşanma oranlarındaki artışla ilişkilidir. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de boşanmaların büyük bir bölümü evliliğin ilk beş yılında gerçekleşmektedir. Bu durum, evlilik öncesi ve ilk yıllardaki uyum süreçlerinin ne denli kritik olduğunu göstermektedir.
- Doğurganlık oranları da sosyolojik dönüşümlerin bir diğer boyutudur. Kırsal kesimde çocuk sayısının fazla olması ekonomik bir avantaj sağlarken, şehir yaşamında çocuklar birer ekonomik yük olarak algılanmaktadır. Kadınların iş gücüne katılımı ve evlilik yaşının yükselmesi, doğurganlık oranlarını azaltan diğer önemli faktörlerdir. Kırsal kesimde 18 yaşında evlenmek normal karşılanırken, kent yaşamında eğitim ve kariyer öncelikleri nedeniyle evlilik ve çocuk sahibi olma yaşı ileriye çekilmektedir. Bu durum, özellikle 18-24 yaş arası biyolojik doğurganlık döneminin etkin kullanılmasını engellemektedir.
- Değişim, günümüzün kaçınılmaz bir gerçeğidir ve bu süreç her alanda olduğu gibi aile yapısını da etkilemiştir. Sanayi, teknoloji, ulaşım ve iletişim alanlarındaki hızlı değişim, toplumsal yapının dönüşümünü hızlandırmıştır. Bu bağlamda, değişimin aile üzerindeki etkileri belirgin şekilde gözlemlenmektedir.
- Bir diğer önemli değişiklik, ailelerin yapısında gözlemlenmektedir. Çekirdek aile modeline geçişle birlikte, çocuk sayısında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Önceden geniş aile modeli yaygınken, günümüzde bir veya iki çocuklu çekirdek aileler ağırlıktadır. Bununla birlikte, birlikte yaşama pratikleri ve eşcinsel evlilikler gibi yeni aile modelleri dünya genelinde yaygınlaşmış; bu durum, geleneksel aile yapılarından farklı bir anlayışın ortaya çıkmasına yol açmaktadır.
- Göç olgusu aile yapısında önemli bir dönüşüm yaratmaktadır. İnsanların doğdukları yerden doydukları yere göç etmeleri, yaşam tarzlarını ve aile ilişkilerini doğrudan

etkilemektedir. Göçmenlerin aile yapıları, yerleşik toplumların kültürlerini ve aile modellerini de dönüştürmektedir.

- Nüfus dinamikleri açısından, Türkiye’de doğurganlık oranları 1,5’in altına düşmüştür. Bu oran, nüfusun sürdürülebilirliği açısından kritik bir eşiği temsil etmektedir. Doğurganlık oranlarının azalması, eğitim süresinin uzaması, kentleşme ve ekonomik zorluklar gibi faktörlerden etkilenmektedir. Kırsal bölgelerde çocuk, aile için bir ekonomik güçken, şehir yaşamında ise mali bir yük olarak algılanmaktadır.
- Doğurganlık oranlarının düşmesi, yaşlı nüfusun artması ve göç hareketleri aile yapılarını köklü bir şekilde etkilemektedir. Geleneksel çok kuşaklı aile modelleri zayıflarken, çekirdek aile yapısı baskın hale gelmiştir.
- Batı ülkelerinde uygulanan nüfus artışı politikalarının yetersiz kaldığı göz önüne alındığında, Türkiye’nin özgün yapısına uygun, daha etkili ve gerçekçi politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

2. Çözüm Önerileri

- Türkçe dil kursları ve kültürel uyum programları yaygınlaştırılmalı, mültecilere yönelik ayrımcılığı önlemek için toplum farkındalığını artıracak kampanyalar hayata geçirilmelidir.
- Mülteci çocuklara yönelik alternatif eğitim programları ve mesleki eğitim merkezleri oluşturulmalıdır.
- Türk aile yapısına saygı gösterilmesi ve toplumsal değerlerin korunması adına devletin daha aktif bir tutum sergilemesi ve toplumu bilinçlendiren çalışmalar yapılması gerekmektedir.
- Aile yapısının güçlendirilmesi, büyük ailelerin teşvik edilmesi ve nüfus artışının önemi üzerine toplumsal bir bilinç oluşturulmalıdır.
- Medyanın aile yapısını zedeleyen içeriklerden arındırılması ve daha sağlıklı, aileyi güçlendirici içeriklerin sunulması gerektiği vurgulanmaktadır.
- Aile danışmanlık hizmetlerinin artırılması, aile içi değerlerin öğretilmesi ve çocukların eğitiminde rehberlik sağlanması önerilmektedir.

- Göçmenlerin ve düşük gelirli ailelerin yoğun yaşadığı mahallelerde güvenlik sorunları ve sosyal ilişkilerde zayıflama gözlemlenmektedir. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde güvenlik ve sosyal düzenin sağlanması, yerel halkla entegrasyonun desteklenmesi için stratejik adımların atılması gerekmektedir.
- Göçle ilgili olarak, kentleşme ve kırsal alan arasındaki sosyo-ekonomik farkların giderilmesi gerektiği ifade edilebilir. Tarım sektöründeki yaş ortalamasının yüksek olması ve gençlerin üniversite eğitimi almak zorunda kalması, köylerdeki üretimi tehdit etmektedir. Kırsal alanda yaşamı cazip hale getirecek ve köyleri tekrar kalkındıracak politikaların uygulanması önemlidir.
- Nüfusun yoğunlaştığı büyük şehirler yerine, kırsal bölgelere yönelik tersine göç teşvik edilmelidir. Bu tür bir göç, yerel kalkınmayı destekler ve şehirlerin nüfus yoğunluğunu azaltır. Devlet, bu tür projelere destek verebilir ve teşvikler sunabilir.
- Göç sürecinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için, şehirlerin fiziksel ve sosyal kapasitesi göz önünde bulundurulmalıdır. Büyükşehirlerin kapasitesinin aşılması ve göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak adına yeni projeler geliştirilmelidir.
- Aile, yalnızca ekonomik ilişkiler üzerinden değil, fertlerin duygusal ve ahlaki ihtiyaçlarını da karşılayan bir kurum olarak yeniden tanımlanmalıdır. Aile içindeki dayanışma ve koruma işlevi güçlendirilmelidir.
- Ailelere yönelik devletin dayatıcı değil, destekleyici bir yaklaşımı olmalıdır. Aileyi güçlendirecek, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetleri kapsayan bir politika geliştirilmelidir.
- Mahalleler, sosyal dayanışmayı teşvik eden yapılar olarak güçlendirilebilir. Sosyal alanların arttırılması, bireyselleşmenin önüne geçecek ve aileler arasındaki dayanışmayı arttıracaktır.
- Evlilik eğitimi gibi uygulamalar, fertlerin bu süreçlerde daha bilinçli hareket etmelerine katkı sağlayabilir. Ancak bu tür eğitimlerin yaygınlaştırılması ve toplumsal farkındalık yaratılması gerekmektedir.
- Ailelerin arzu edilen çocuk sayısını artırabilmesi için kapsamlı teşvikler sunulmalı; eğitim, sağlık ve ekonomik alanlarda destekleyici politikalar geliştirilmelidir.

- G    politikaları çok boyutlu ele alınarak, toplumsal bütünlük ve sosyal uyum önce-
lenmelidir.
- Demografik çalışmalarda ailelerin  ocuk sayısı hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıra-
cak ekonomik ve sosyal önlemler devreye alınmalıdır.
- Ailelerin  ocuk yetiştirme konusundaki kaygılarını azaltacak eēitim programları ve
rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.

D. Sosyal Hizmetlere Erişim ve Aile Refahı

Büyükşehirlerde ailelerin karşılaştığı en temel zorluklardan biri, ihtiyaç duydukları psikolojik, ekonomik ve manevi desteklere yeterince erişememeleridir. Sosyal hizmetlerin kapsayıcı, kolay ulaşılabilir ve nitelikli biçimde sunulması, aile içindeki uyum ve refahı doğrudan etkiler. Ailelerin; danışmanlık, eğitim, çocuk bakımı, maddi destek ve kriz müdahalesi gibi temel hizmetlere zamanında ve doğru kanallardan ulaşabilmesi, toplumsal bütünlüğün ve geleceğin nesillerinin sağlıklı şekilde yetişmesinin güvencesidir.

Bu başlık altında, aile refahını güçlendirmek için gerekli olan sosyal hizmet altyapısının durumunu değerlendirmek ve geliştirilebilecek politika önerilerini ortaya koymak büyük önem taşımaktadır. Yetersiz veya koordinasyondan uzak hizmet ağları, fertlerin ve ailelerin krizlere savunmasız kalmasına, uzun vadede de toplumsal huzurun zedelenmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, sosyal hizmetlerin çeşitliliğini artırmak, ihtiyaca özel programlar tasarlamak ve bu hizmetleri merkezî bir sistemle yöneterek daha etkin hale getirmek, aile refahını sürdürülebilir kılmak adına kritik bir gerekliliktir. Hem devlet kurumlarının hem de sivil toplumun el ele vererek oluşturacağı bütüncül çözümler, özellikle dezavantajlı kesimlere yönelik adil, eşitlikçi ve insan odaklı yaklaşımların benimsenmesiyle hayata geçmelidir.

1. Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Aile içindeki sorunları çözmeye yönelik danışmanlık hizmetlerinin yetersizliği ve bu hizmetlere ulaşımın sınırlı olması, ailelerin karşılaştığı zorlukların daha da büyümesine neden olmaktadır. Aile içindeki fertlerin duygusal ve psikolojik destek alabilecekleri sistemlerin eksikliği, toplumsal sorunların bir başka boyutunu oluşturmaktadır.
- Ailelerin temel ihtiyaçları ve refahlarını destekleyen sosyal hizmetlere erişim, aile yaşamını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür.
- İnsanlar, günümüzde yoğun iş temposu ve sürekli koşuşturma ile yalnızlıkla baş başa kalıyor. Kentleşmenin artması ve teknolojinin etkisiyle, insanlar daha az yüz yüze iletişim kuruyor ve evlerinde yalnızlıklarını hissediyorlar.
- Aile yapısı, eskisi gibi birbirine yakın olan bir ortam olmaktan çıkıyor. Aile fertlerinin birbirleriyle vakit geçirmesi, eskisi kadar yaygın değil. Evlerde ayrı odalar ve yaşam alanları bulunuyor, bu da aile içindeki bağların zayıflamasına yol açıyor.

- Büyük travmalar yaşanmış toplumlarda, bu travmalar sonraki nesillere aktarılabilir. Savaşlar, felaketler gibi olaylar, bir nesilden diğerine geçerek toplumsal yapıyı etkileyebiliyor.
- Psikolojik destek genellikle yalnızca büyük sorunlar yaşandığında sağlanıyor. İnsanların duygusal zorluklarla baş etmeleri için erken müdahale imkanlarının artırılması gerekiyor.
- Sosyal hizmetler karmaşık ve çok kanallı bir yapıya sahiptir. Kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve vatandaşların bu hizmetlere erişimi noktasında yaşanan kafa karışıklığı vurgulanmaktadır. Bu karmaşanın ortadan kaldırılması için sosyal hizmetlerin tek bir kanal üzerinden verilmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Evlilik öncesi psikolojik testlerin gerekliliği tartışılmaktadır. Özellikle psikolojik rahatsızlıkların, evliliklerin sürdürülebilirliğini etkileyebileceği vurgulanmakta, bu rahatsızlıkların tanısı konmuş fertlerin evlenmeden önce psikolojik değerlendirmelere tabi tutulmalarının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.
- Deprem ve diğer doğal afetler de aile yapısında önemli değişikliklere yol açmaktadır. Özellikle deprem bölgelerinden göç edenlerde ailelerin parçalanması, ebeveyn ya da çocuk kaybı gibi travmatik deneyimlerin etkisi uzun süre devam edebilmektedir. Bu durumun incelenmesi ve ailelerin yeniden yapılandırılması için özel çalışmalar yapılması gerekmektedir.
- Aile refahı, sosyal destek mekanizmalarının etkinliğine bağlıdır. Ancak psikolojik destek ve aile danışmanlığı hizmetleri genellikle ekonomik açıdan erişilebilir değildir. Psikolojik dayanıklılık ve önleyici hizmetlere odaklanılması, fertlerin ve ailelerin krizlerle başa çıkma kapasitelerini artırabilir. Aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması, dezavantajlı grupların bu hizmetlerden faydalanabilmesi ve ücretlendirme politikalarının düzenlenmesi, toplumsal refah açısından önemlidir.
- Sonuç olarak, aile yapısında gözlemlenen değişimler, toplumsal dinamiklerin bir yansımasıdır. Bu değişimlerin yönetimi ve uyum süreçlerinin desteklenmesi hem fertlerin hem de toplumun genel refahı için kritik öneme sahiptir.
- Sosyal hizmetlere erişimdeki eksiklikler, aile refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çocuk bakımı, bağımlılıkla mücadele ve aile içi danışmanlık gibi hizmetlerin dağıtımında koordinasyon eksiklikleri vardır.

- Farklı kamu kurumlarının benzer hizmetleri dağınık şekilde sunması, kaynakların etkin kullanılamamasına ve hedeflenen gruplara ulaşamamasına neden olmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

- Sosyal hizmet merkezlerinin destek programlarının daha fazla tanıtılması ve ailelerin bu hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması gereklidir.
- Aile danışmanlarının meslek olarak yeterli olgunluğa erişmiş fertlerden seçilmesi gerekir. Bunun için yüksek lisans düzeyinde eğitim zorunlu hale getirilmelidir.
- Evden eğitim sistemi daha yaygın hale getirilmelidir. Avrupa’da bu sistemin başarılı örnekleri bulunmaktadır. Çocukların akademik başarılarının yanında, akranlarıyla sosyalleşmeleri ve psikososyal gelişimleri de dikkate alınmalıdır.
- Sosyal hizmetlerin etkinliği, aile refahının korunmasında hayati bir rol oynamaktadır. Ancak, özellikle alt gelir gruplarına yönelik sosyal yardım ve destek programlarının uygulamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Örneğin, sosyal konut projelerinin daha geniş kitlelere ulaştırılması ve aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Sosyal hizmetlerin duyurulması ve erişilebilirliğinin artırılması için dijital platformların ve yerel yönetimlerin daha aktif bir rol üstlenmesi önerilmektedir. Ayrıca, sosyal yardımların daha adil ve etkili bir şekilde dağıtılması, dezavantajlı grupların yaşam standartlarının iyileştirilmesi adına önemli bir adım olacaktır.
- Aile içindeki sorunların çözülmesine yardımcı olacak danışmanlık hizmetleri artırılmalı ve bu hizmetler daha erişilebilir hale getirilmelidir. Aile içi iletişimi güçlendirecek psikolojik destek mekanizmaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Sosyal hizmet merkezlerinin kapasiteleri artırılmalı ve desteklerin daha etkin hale gelmesi için düzenli değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Ekonomik destek alan aileler için düzenli rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır.
- Aile danışmanlığı alanında yüksek lisans düzeyinde eğitim zorunlu hale getirilmeli ve meslek olgunluğuna erişmiş fertlerin bu alanda çalışması sağlanmalıdır.

- Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri daha geniş bir toplumsal kapsamda uygulanmalı, fertlerin hayatlarındaki anlam arayışlarını destekleyen ve ahlaki değerleri hatırlatan projeler geliştirilmelidir. Bu hizmetler kişinin toplumsal ve ruhsal gelişimini desteklemelidir.
- Gençlere yönelik sosyal sorumluluk projeleri artırılmalı ve bu projeler gençlerin toplumsal sorumluluk bilincini geliştirecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Sosyal medyanın fertler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltacak çalışmalar yapılmalı ve içeriklerin denetimi sağlanmalıdır. Toplumsal değerlerin korunması ve fertlerin gerçekçi olmayan beklentilerden uzaklaştırılması için farkındalık oluşturulmalıdır.
- Eğitim sisteminde çocukların psikolojik dayanıklılığını artıracak yöntemler geliştirilmelidir. Öğretmenlik mesleğine geçişte seçici olunmalı ve öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine önem verilmelidir. Eğitimde daha interaktif ve işlevsel yöntemler kullanılmalıdır.
- Evden eğitim sistemi yaygınlaştırılmalı ve bu sistemin çocukların sosyalleşmelerini destekleyecek bir yapı içinde uygulanması sağlanmalıdır. Bu sistemde akademik başarıyla birlikte psikososyal gelişim de göz önünde bulundurulmalıdır.
- Devletin sunduğu sosyal konut projeleri, alt gelir gruplarına ulaşmada yetersiz kalmakta ve bu projeler genellikle orta gelir gruplarına hitap etmektedir.
- Sosyal yardım mekanizmalarının daha etkin hale getirilmesi, aile refahını artırmak için önemli bir adımdır.
- Çocukların sağlıklı gelişimi için güvenli oyun alanlarının oluşturulması ve ailelerin sosyal destek sistemlerine daha kolay erişim sağlaması gerekmektedir.
- Köye dönüş projesinin hızlandırılmasıyla kırsal kesimlerde yaşayan aileler için tarım ve hayvancılığı destekleyen projeler geliştirilerek, ekonomik refah ve sosyal bütünlük sağlanabilir.
- Aile içindeki fertlerin sağlık, eğitim ve çocuk bakımı gibi hizmetlere erişimi, ailelerin genel refahını arttırmaktadır. Devletin sunduğu sosyal hizmetler, ekonomik zorluklarla mücadelede ailelere destek olabilir.

- Sosyal hizmetlere erişim, coğrafi konum, gelir seviyesi ve yerel hizmetlerin kalitesine bağlı olarak değişebilir. Yoksul aileler için sosyal yardımlar, aile içindeki stres ve zorlukları azaltabilir.
- Toplumsal huzuru sağlamak için, insanların toplumda karşılaştığı sıkıntılara duyarlı olmaları ve bu sorunlara kalıcı çözüm önerileri geliştirmeleri önemlidir. Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması bu noktada büyük bir rol oynayacaktır.
- Sosyal hizmetler ve yardım programlarının tek bir kanaldan verilmesi, kamu kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlayacak ve vatandaşların bu hizmetlere erişimini kolaylaştıracaktır. Bu konuda merkezi bir yönetim sistemi oluşturulması gerekmektedir.
- Evlilik öncesi danışmanlık zorunlu hale getirilmesi, evliliklerin daha sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına yardımcı olacaktır.
- İnsanların yalnızlık hissiyle başa çıkabilmesi için sosyal bağlar güçlendirilmelidir. Toplumsal etkinlikler ve sosyal gruplar teşvik edilmelidir. Ayrıca, teknolojik bağımlılıklardan kaçınılması ve yüz yüze iletişim olanaklarının artırılması önemlidir.
- Aile içi iletişim ve paylaşım artırılmalıdır. Aile fertlerinin birlikte vakit geçirebileceği sosyal etkinlikler oluşturulmalı ve sağlıklı iletişim için eğitimler verilmelidir.
- Toplamların, travmalarla nasıl başa çıkabilecekleri konusunda eğitim almaları ve toplumsal duyarlılığın artırılması gereklidir.
- Psikolojik destek yalnızca büyük problemler için değil, küçük zorluklar için de sağlanmalıdır. Devlet destekli psikoterapi hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişilebilirliğinin artırılması sağlanmalıdır.
- Sosyal hizmet personelinin eğitim ve motivasyon düzeylerini artıracak uygulamalar geliştirilmeli; çalışanların meslekî tatmini desteklenmelidir.
- Çocuk bakımı, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin kapsayıcılığı artırılmalı; özellikle dezavantajlı grupları hedefleyen çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Medya ve iletişim kanalları kullanılarak sosyal hizmetlerin tanıtımı ve farkındalığı artırılmalıdır.

SONUÇ BİLDİRİSİ

SONUÇ BİLDİRGESİ

- 1) Dijitalleşme, bireyselleşme ve kentleşmenin aile yapısı ve toplumsal dayanışma üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alınarak, mahalle kültürünün yeniden canlandırılması ve toplumsal güvenin inşası için sosyal destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Ailelerin, sosyal destek sistemlerine erişimini kolaylaştıracak merkezi ve sürdürülebilir politikalar geliştirilmelidir.
- 2) Dijitalleşmenin aile üzerindeki etkileri yeniden değerlendirilmeli ve aile mahremiyetini güçlendiren önlemler alınmalıdır. Dijital fıkıh gibi yeni yaklaşımlar, aile ilişkilerinin dijital ortamda da sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olabilir.
- 3) Aile içi dayanışmayı güçlendirmek ve kuşaklar arası iletişimi artırmak amacıyla dijitalleşmenin olumsuz etkilerini dengeleyen bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Ayrıca, kadınların aile ve iş yaşamı arasındaki dengesini destekleyecek esnek çalışma modelleri ve çocuk bakım hizmetleri yaygınlaştırılarak toplumsal refah artırılmalıdır.
- 4) Konut projelerinde çocukların toprakla temas edebileceği ve doğayı tanıyabileceği alanların artırılması, gerçek çevresel faktörlerin gözetildiği şehir planlamasının uygulanması önceliklendirilmelidir. Dikey yaşam alanları yerine yatay mimariye dayalı, komşuluk ve mahalle ilişkilerini güçlendirecek yerleşim projelerine öncelik verilmeli, yeşil alanlar ve sosyal donatılar konut çevresine entegre edilmelidir. Geleneksel Türk kültürüne uygun mimari modeller yeniden tasarlanarak, çocuklar için oyun alanları ve aileler için sosyal etkileşim mekânları oluşturulmalıdır. Ayrıca, kentsel dönüşüm projelerinde binalara otopark ve yeşil alan zorunluluğu getirilerek, mahalle kültürünü canlandıracak sosyal dayanışma mekanizmaları desteklenmesi önerilmektedir. Çok kuşaklı yaşamı teşvik eden ve yeşil alanların korunmasına yönelik projeler geliştirilmesi önerilmektedir.

- 5) Büyükşehirlerde önemli bir sayıya ulaşan sitelerle ilgili site yönetimlerinin harcama kalemlerine temizlik ve güvenlik gibi kalemlerin yanında, geleneksel Türk kültürünün yaşatılmasına ve aktarılmasına hizmet eden faaliyetlerin yapılması; fiziki mekanların tahsis edilmesi; mahalle kültürünü destekleyecek, sitede yaşayan fertlerin sosyalleşmesini ve yardımlaşmasını sağlayacak uygulamalar ile çocuk ve gençlerin milli ve manevi değerlerle buluşmasını sağlayacak faaliyetler için ödenek ayrılmasının teşvik edilmesi faydalı olacaktır. Bunun için hukuki düzenleme yapılması önerilmektedir.
- 6) Büyükşehirlerde yaşanan yoğun iç ve dış göç, aile yapısını ve toplumsal dokuyu derinden etkilemekte, uyum sorunlarının artmasına ve kültürel çatışmalara yol açmaktadır. Bu nedenle göç politikaları, sadece ekonomik değil sosyokültürel boyutlarıyla da ele alınarak yönetilmelidir.
- 7) Demografik dönüşümler sonucu doğurganlık oranlarındaki düşüş ve çekirdek aile modelinin yaygınlaşması, geleneksel aile değerleriyle modern bireyci yaklaşımlar arasında gerilimlere neden olmaktadır. Bu durum, aile bütünlüğünün korunması için politikaların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir.
- 8) Sosyal hizmetlerin yetersizliği ve ulaşılabilirlik sorunları, ailelerin kriz durumlarına karşı savunmasız kalmasına yol açmaktadır. Aile içi sorunlara erken müdahale imkânı sunacak danışmanlık, psikolojik destek ve manevi rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması, toplumsal refahı güçlendirecektir.
- 9) Eğitim, sağlık, barınma ve çocuk bakımı gibi temel konuları kapsayan sosyal hizmetlerin tek elden, bütüncül ve eşgüdüm içinde sunulması; kaynakların verimli kullanılmasına ve ailelerin bu hizmetlere daha kolay erişmesine katkı sağlayacaktır.
- 10) Ekonomik açıdan gençlere evlilik ve aile kurma süreçlerinde destek olunmalı, iş ve aile yaşamını dengeleyebilecek politikalar hayata geçirilmelidir. Artan kira fiyatları ve yaşam maliyetleriyle mücadele etmek için kamucu ve halkın refahını ön planda tutan ekonomik modeller uygulanmalı, gençlerin evlenme ve çocuk sahibi olma kararlarını kolaylaştıracak doğum teşvikleri ve çocuk bakımına yönelik devlet destekleri artırılmalıdır. Çalışma hayatının yoğun temposu ve uzun çalışma saatleri nedeniyle ailelerin iş-aile dengesini kurmalarını sağlayacak esnek çalışma modelleri ve aile dostu iş politikaları benimsenmesi önerilmektedir. Bununla birlikte evlilik ve aile kurma süreçlerinin kolaylaşması için başta anne-babalar olmak üzere aile fertlerin-

de bilinç oluşturulması da elzemdir. Beklentilerin makul bir düzeyde tutulması, evliliği zorlaştıracak adımlardan kaçınmaları gerektiğine yönelik farkındalık inşa edilmelidir.

- 11) Çalışma hayatının yoğun temposu ve ekonomik zorlukların aile yapısı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla, hükümetler ve işverenler tarafından kapsamlı ve entegre politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu politikalar arasında esnek çalışma saatleri, uzaktan çalışma imkânlarının yaygınlaştırılması, iş yerlerinde kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin sunulması, doğum izni sürelerinin ve haklarının iyileştirilmesi gibi uygulamalar yer almalıdır. Çalışma hayatı, özellikle kadınlar için büyük zorluklar yaratmaktadır. Kadınlar, aileyi ayakta tutma sorumluluğuna sahip olmak için iş hayatına atılmaktadır. Bu durum, kadınların ev içindeki rollerini de olumsuz etkilemektedir. Ebeveynlerin iş ve aile hayatlarını dengeleyebilmeleri için işyerlerinde esnek çalışma saatleri gibi uygulamalar teşvik edilmesi önerilmektedir. Bu sayede ebeveynler, çocuklarıyla daha fazla zaman geçirebilecektir.
- 12) Aile üyelerinin duygularını açıkça ifade edebilmeleri için eğitim programları düzenlenmesi önerilmektedir. Haftalık aile kitap okuma etkinliklerinin teşvik edilmesi ve geleneksel ritüellerin, dini ve milli bayramların genç nesillere aktarılması için çeşitli programların geliştirilmesi önerilmektedir. Ebeveyn tutumlarına yönelik eğitimler ve aile içi iletişim ile öfke kontrolü konularında rehberlik hizmetlerinin sunulması önerilmektedir.
- 13) Hem ebeveynler hem de çocuklar için dijital okuryazarlık programlarının oluşturulması ve medya içeriklerinin doğru kullanımı konusunda eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Sosyal medya kullanımını sınırlandıracak aile içi kuralların belirlenmesi, yaşa uygun içerik filtreleme sistemlerinin uygulanması ve dijital cihaz kullanımına düzenli aralar verilmesi sağlanmalıdır. Devlet ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle dijital ve sosyal medya içeriklerinin düzenlenmesi, zararlı içeriklerin engellenmesi ve eğitici, aile değerlerini destekleyen dijital platformların geliştirilmesi önerilmektedir. Dijital bağımlılıkla mücadelede ekran yönetimi stratejilerinin ailelere yönelik geliştirilmesi ve teknolojinin doğru ve faydalı kullanımının teşvik edilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- 14) Milli Eğitim müfredatının haftalık 45 saat gibi yoğun bir ders yükü oluşturması, çocuklar üzerinde psikolojik baskı yaratmaktadır. Akademik başarıya aşırı odaklanmak yerine, çocukların ilgi alanlarına uygun ve anlamlı bir müfredat geliştirilmelidir. Eği-

tim sisteminin, sosyal becerileri geliştiren ve kişisel gelişimi destekleyen programlarla dengelenmesi önemlidir. Ayrıca, temel değerlerin kazandırıldığı manevi bir eğitim modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitimin sadece akademik başarıya değil, fertleri erken yaşta meslek sahibi yapmaya da odaklanması gerekmektedir. İnsanları sadece işçi konumuna iten sistem yerine, üretime katkı sağlayabilecekleri fırsatlar sunulmalıdır. Girişimciliği, ticareti ve cesareti teşvik eden bir eğitim anlayışıyla, fertlerin hem kendilerini geliştirmeleri hem de topluma değer katmaları sağlanmalıdır.

- 15) Ev hanımları için güvenli sosyal alanların oluşturulması, kadınların toplumsal üretkenliğini artıracaktır. Örneğin, camilerde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için düzenlenen sosyal projeler, toplumsal dayanışmayı güçlendirebilir. Kadın istihdamını artırmaya yönelik projeler, aile yapısını zedelemekten uygulanmalıdır.
- 16) Yaşlı fertlerin yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi sorunlarla başa çıkabilmesi için toplumla entegrasyonlarını destekleyecek sosyal projeler ve politikalar hayata geçirilmelidir. Gençler ve yaşlılar arasında empati ve etkileşim artırılarak kuşaklararası iletişim güçlendirilmelidir.
- 17) Dijitalleşmenin etkisiyle zayıflayan aile içi ve toplumsal bağlar, yaşlı fertlerin dijital okuryazarlığını artıracak eğitimlerle desteklenmelidir. Ayrıca, yaşlıların tecrübe ve bilgilerini genç nesillere aktarabileceği sosyal ortamlar oluşturularak kültürel aktarım sağlanmalıdır.
- 18) Gençlerin aile kurma ve çocuk sahibi olma kararlarını olumlu yönde etkileyebilmek için ekonomik teşviklerin artırılması ve toplumsal farkındalığın yükseltilmesi büyük önem taşımaktadır. Devlet, evlilik masraflarını azaltmaya yönelik sade düğün teşvikleri, düşük faizli kredi imkânları ve doğum teşvikleri gibi finansal destekler sunarak gençlerin aile kurma kararlarını kolaylaştırmalıdır. Aynı zamanda, yüksek yaşam maliyetlerinin aileler üzerindeki baskısını hafifletmek amacıyla kira destekleri ve temel ihtiyaçlara yönelik sosyal yardımlar artırılmalıdır. Toplumsal farkındalık kampanyaları aracılığıyla, tüketim odaklı yaşam tarzının yerine toplumsal dayanışmayı ve sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını teşvik eden mesajlar yaygınlaştırılması önerilmektedir.
- 19) Ekranların çocuklara, gençlere ve aileye verdiği zararlara dair önlemler alınmalıdır.

Bu yönde farkındalığı artıracak faaliyetler düzenlenmeli ve toplumsal duyarlılık artırılmalıdır. Aile yapısını tehdit eden yapımların önlenmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte yayınlarla ilgili uzman komisyonların oluşturulması, izleyicileri bilgilendirmek için yeni akıllı işaretler tasarlanması gibi önlemlerin alınması önerilmektedir. Ayrıca sinema, tv ve internet mecralarından yayın yapan dijital ve görsel içeriklerle, dijital oyunlar dahil pek çok alanda, milli kültür ve değerlere uygun alternatif ürünlerin geliştirilmesine ilişkin düzenlemelerin yapılması, bu yönde bir ekosistem oluşturulması, vergi indirimi vb. teşvik ve düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

DAVETLİLER

- Prof. Dr. Abdulmenaf Turan
- Prof. Dr. Alican Dağdeviren
- Prof. Dr. Ayşin Satan
- Prof. Dr. Cihan Okuyucu
- Prof. Dr. Erdoğan Baş
- Prof. Dr. Faruk Taşçı
- Prof. Dr. Fatih Kırıışık
- Prof. Dr. Lütfiye Defne Tamar Gürol
- Prof. Dr. Muhammed Nurdoğan
- Prof. Dr. Mustafa Koç
- Prof. Dr. Orhan Koçak
- Prof. Dr. Ruhi Ersoy
- Prof. Dr. Saffet Köse
- Prof. Dr. Salih İnci
- Prof. Dr. Sami Şener
- Prof. Dr. Sefa Bulut
- Prof. Dr. Süleyman Derin
- Prof. Dr. Süleyman Doğan
- Doç. Dr. Ahmet Canan Karakaş
- Doç. Dr. Akif Dursun
- Doç. Dr. Aydın Aktay
- Doç. Dr. Bilal Coşan
- Doç. Dr. Halil Kurt
- Doç. Dr. Hasan Yavuzer
- Doç. Dr. Mehdi Cengiz
- Doç. Dr. Nadire Gülçin Yıldız
- Doç. Dr. Rıdvan Şimşek
- Doç. Dr. Sami Baga
- Dr. Ahmet Musa Bala
- Dr. Ali Can
- Dr. Av. Ensar Lokmanoğlu
- Dr. Ayşe Şentepe Lokmanoğlu
- Dr. Büşra Ökten
- Dr. Emel Karagöz Miroğlu
- Dr. Emre Topoğlu
- Dr. Halit Serhan Ercivelek
- Dr. Mahmut Özgün
- Dr. Merve Yiğitoğlu
- Dr. Orkun Osman Bilgivar
- Dr. Ömer Kemal Buhari
- Dr. Roza Süleymanoğlu Dinçer
- Dr. Sevim Sayım Madak
- Dr. Yusuf Özkan Özburun
- Abdulkadir Özkan
- Abdullatif Erdoğan
- Abdurrahman Topbaş
- Adnan Demirtaş
- Ahmet Aktaş

- Ahmet Kot
- Ali Karayılan
- Ali Özcan
- Ali Rıza Bayzan
- Ali Rıza Özkan
- Ali Ulusoy
- Alper Esen
- Aslı Sancar
- Ayhan Yasan
- Aylin Çam
- Aysel Kurt
- Ayşe Aslı Sancar
- Ayşe Kutbay Türker
- Ayşegül Sofuoğlu
- İlyas Bayraktutar
- Av. Beyza Öztürk
- Bilge Berke Karayılan
- Bora Egemen
- Burak Haktanır
- Av. Cihat Gökdemir
- Av. Cüneyt Altıparmak
- Cüneyt Sezer
- Davut Gül
- Ebru Kırışik
- Elif Zahide Gök
- Emir Çetinkaya
- Emir Gürsu
- Emrah Atila
- Ercan Ertoyl
- Erem Şentürk
- Erhan Can Bingöl

- Fatih Numan Turan
- Fatime Erçağ
- Fatma Haral Efe
- Fehmi Bilge
- Feride Yüksel Barış
- Gizem Burcu Orhan Eminoğlu
- Gülbahar Köken
- Güneş Batur
- Hakan Güneri
- Halil İbrahim Dizman
- Halil İbrahim Yılmaz
- Halime Turan
- Haluk Dortluoğlu
- Hatice Kübra İçöz
- Hicran Çakmak
- Hilal Suerdem
- İbrahim Özkahyaoğlu
- İhsan Ayal
- İsmail Günday
- İsmail Halis
- Kasım Saray
- Lami Kaya
- Mecit Altınır
- Mehmet Akif Şükrü
- Mehmet Koca
- Mehmet Pehlivan
- Merve Fidan
- Mesut Tan
- Muhammer Köken
- Murat Ellialtı
- Murat Karaman

- Murat Paydar
- Mustafa Bora Durmuşoğlu
- Mustafa ınar
- Mustafa Kara
- Mustafa Sabri Beşer
- Mustafa Yücel
- Münevver etinkaya
- Münir Arıkan
- Nagihan Güzel
- Nevzat Özkaya
- Nisa Sungur
- Niyazi Özdemir
- Numan Nurullah Aras
- Nurbanu Sancar
- Nuri Özkan
- Oğuzhan Kabakçı
- Ömer Faruk Bozdoğan
- Ömer Faruk Madanoğlu
- Ömer Turan
- Rukiye Akdeniz
- Saadettin Acar
- Salih Emre Minarlı
- Selime Sancar
- Sema Kaya
- Serkan Akın
- Seyfullah Kar
- Songül Demirel
- Süleyman Arslan
- Süleyman Ragıp Yazıcılar
- şahin Kayacık
- şener Sancar
- Talis Talen Dönmez
- Tarık Arık
- Tayyibe Kaya
- Tefvik Emre Sarı
- Av. Tuba Arslan
- Turhan Doymuş
- Yahya Uyar
- Yusuf Kot
- Yusuf Sancak
- Yücel Arzen Hacıoğulları
- Zeynep Turkoğlu
- Zühal Öztürk

ÇALIŞTAYDAN KARELER

NOTLARIM

A series of horizontal dashed lines for writing notes.